

Keskusta
Se kotimainen.

Eteenpäin!

Vastuuta koko Suomesta

Keskustan eduskuntavaaliohjelma 2023

www.keskusta.fi/vaalit

Sisältö:

Puheenjohtaja Annika Saarikon esipuhe.....	3
Tärkeimmät tekomme Suomen menestyksen turvaamiseksi	6
Keskustan lupaukset	7
Isänmaan turvallisuus on kaikkein tärkeintä	8
Talous kuntoon – lisää työtä ja tekijöitä.....	11
Suunniteltu Suomessa, valmistettu Suomessa, omistettu Suomessa.....	13
Oikeus työhön, velvollisuus työhön	16
Tulot ja menot tasapainoon – kahden vaalikauden talouden tervehdyttämishjelma	18
Koti – vahva pohja elämälle	20
Pärjäävät kodit – hyvinvoivat perheet	20
Turvallinen vanhuus on jokaisen oikeus	23
Itse omistettuun kotiin	24
Arjen turvallisuutta yhteisellä vastuulla	26
Lähiluonto kuuluu kaikille.....	28
Peruskoulu on pelastettava	29
Kotiseutu – Turvaa ja elinvoimaa	31
Luottamusyhteiskunta – vahva perusta ihmisten ja alueiden turvallisuudelle.....	31
Aluepolitiikan aika on aina	32
Erytalousalueet vahvistamaan koko Suomea.....	32
Tiet ja radat kuntoon!	33
Koulutus alueiden elinvoiman lähteenä	35
Voimaa monipaikkaisuudesta ja enemmän mahdollisuuksia etätöihin	36
Terveet ja paremmin voivat suomalaiset	37
Kotimaa – vahva ja pärjäävä Suomi	39
Ruokaa omasta maasta	40
Metsäpolitiikka kuuluu Suomelle	42
Oma energia on vapautta ja vaurautta.....	43
Luonto on osa isänmaata.....	45
Suomen kielen ja suomalaisen kulttuurin puolesta.....	47
Kotimaan osamme Eurooppa ja yhteinen maapallomme	48
Parempaan pystyvä EU.....	48
Globaali vastuumme	49

Hyvä suomalainen,

Olemmeko turvassa? Riittääkö meillä leipää ja lämpöä? Onko varaa maksaa perheen laskut?

Miten katsoa eteenpäin kaiken tämän keskellä toiveikkain mielin?

Sota on saanut meidät palaamaan perusasioiden äärelle. Omavaraisuus, kotimainen ruoka ja energia ovat saaneet arvonalautuksen.

Jo korona-aika sai meidät miettimään elämän syvempiä arvoja. Kun maailma sulkeutui, avautuivat monen silmät oman maan mahdollisuuksille. Hakeuduttiin väljemmille vesille, luonnon läheisyyteen. Perheen ja oman lähipiirin merkitys korostui. Uusin silmin oma maa näyttäytyi erilaisena – kokonaisena Suomena.

Samoin on havahduttu siihen, että ei tosiaan riitä, jos vain osassa Suomea voidaan hyvin. Kaikissa Suomen kolkissa on elämän ehtojen täytyttävä ja jokaisen niemen ja notkon puolustamisella on aidosti väliä. Vain siten voidaan koko Suomi pitää turvassa.

Tässä ajassa ollaan Keskustan ydinarvojen äärellä.

Me Keskustassa olemme jo vuosikymmenten ajan puolustaneet suomalaisia ruokaa, kehittäneet kotimaista energiaa ja turvanneet lähellä koteja olevia palveluita. Olemme rakentaneet Suomea, jossa lasten on turvallista leikkiä naapuruston pihoilla yhdessä ja jossa lähimmäistä autetaan. Olemme ajaneet Suomea, jossa tiet, junat ja muu liikenne toimii ja huolehtineet siitä, ettei maan puolustus hyvinäkään aikoina ole jäänyt paitsioon.

Olemme olleet koko Suomen ja omavaraisuuden puolella silloinkin, kun se ei ole ollut muodissa. Olemme aito ja alkuperäinen koko Suomen puolue, nyt ja jatkossa. Jokaisen maakunnan puolella.

Sodan myötä maailma on murroksessa. Suomi on vankkumattomasti Ukrainan tukena ja tuomitsee raakalaismaisen Venäjän aloittaman hyökkäyssodan. Liitymme yksituumaisena Natoon ja kuljemme ulko- ja turvallisuuspolitiikassa katse tiukasti tulevaan suunnattuna.

Mutta maantiede on ja pysyy. Pitkä raja arvaamattoman hyökkääjän kanssa tarkoittaa, että koko Suomen hyvinvoinnista, aluepolitiikasta, on tullut erottamaton osa turvallisuuspolitiikkaa. Tämä on viestimme eduskuntavaaleissa äänestäville suomalaisille.

Maamme todellinen menestys vaatii koko Suomen mahdollisuuksiin tarttumista. Ensi vaalikaudella on eri alueiden vahvuuksia kehitettävä toden teolla. Teemme työtä sen eteen, että talouden uusi suunta, fossiilisista polttoaineista vapaa vihreä ja vähähiilinen talous siivittää maakunnat ja Suomen uuteen nousuun. Vihreät innovaatiot luovat työpaikkoja ja kestävä kasvua. Samalla ihmiset, ilmasto ja ympäristö kiittävät.

Mahdollisuuksiin tarttuminen varmistaa, että Suomi on jatkossakin vauras ja tasa-arvoinen Pohjoismaa. Paras puolustaja hyvinvointiyhteiskunnalle on sen uudistaja. Sitä Keskusta on.

Kun kodeissa voidaan hyvin, Suomi voi hyvin. Korostamme oikeutta omaan kotiin, lähiluontoon kaupungeissakin, asumisen väljyyteen, oman näköiseen elämään kaikkialla Suomessa. Paikallisuus on valttikorttimme. Kotien hyvinvointi edellyttää, että lähipalvelut toimivat. Suomalaisia ei saa jättää mielenterveydenkään ongelmien kanssa yksin.

Suomi tarvitsee lapsia, siksin tarvitsemme parempaa perhepolitiikkaa. Joustavat työpaikat, toimivat neuvolat ja varhaiskasvatus sekä peruskoulu, jossa on rauha työkennellä ja oppia ovat osa tarvittavaa muutosta.

Samalla tunnistamme, että perhemuotoja on monenlaisia ja yhä useampi elää yksin. Myös tukien ja verotuksen on sopeuduttava muutokseen.

Keskustan ydin on aina perustunut kolmen kestävyiden yhteensovittamiseen – ihmisen, luonnon ja talouden sovintoon.

Talouden pitää olla sovitettu luonnon kantokykyyn. Se on elinehtomme. Suh-taudumme luonnon köyhtymiseen ja ilmastonmuutokseen äärimmäisellä vaka-vuudella. Samalla tiedämme, että kekseliäs kansa osaa jatkossakin hyödyntää luonnonvaroja, kuten metsiään, kestäväällä tavalla.

Samalla tavalla kuin luontoa, on talouttakin katsottava lastenlastemme silmien kautta. Heitä ajatellen on nyt tehtävä vaikeita päätöksiä. Keskusta sitoutuu va-kauttamaan julkisen taloutemme kahden seuraavan vaalikauden aikana.

Kasvu ja yrittäjyys ovat parhaita lääkkeitä talouden kuntoon saamiseksi. Maam-me tarvitsee näitä kipeästi ja siksi seisomme yrittäjän rinnalla.

Mutta sekään ei Suomelle yksin riitä. Velkaa ei voida loputtomasti ottaa. Lisäksi maanpuolustuksen, kokonaisturvallisuuden ja huoltovarmuuden tarpeet vievät jatkossakin paljon rahaa. Se tarkoittaa, että johonkin muuhun on käytettävissä vähemmän euroja.

Tulevalla vaalikaudella on vihdoin havahduttava pitkään kyteneeeseen ikäänty-misen tosiasiaan. Sopeutuminen vanhenevaksi maaksi on maamme suurin tule-vaususkysymys. Siihen on reagoitava niin kuin äkilliseen kriisiin; päättäväisesti, nopeasti ja rohkeudella. Rohkeista päätöksistä riippuvat niin hyvinvointiyhteis-kunnan palvelut kuin julkisen talouden kestävyys.

Hyvinvointiyhteiskuntamme rajat uhkaavat tulla vastaan samalla kun kipeästi tarvitsemme sen palveluita. Ikäihmiset ansaitsevat parhaimman mahdollisen hoivan, lapset parhaimman mahdollisimman opetuksen. Vähemmällä on pys-tyttävä parempaan ja valinnat on tehtävä oikeudenmukaisesti.

Talous ei koskaan ole Keskustalle päämäärä, vain ja ainoastaan väline. Keskustan ar-vomaailma on aina nojannut sivistykseen ja kohtuuteen, ei kestävämpään kulutuk-seen. Meille hyvinvointimme tärkeimmät avaimet ovat ihmisyydessä, inhimillisessä pääomassa ja lähimmäisenrakkaudessa.

Keskusta ei koe asiakseen määritellä, mitä on hyvä elämä tai oikeanlainen ihmisuus. Keskustalaisessa maailmankuvassa hyvin monenlaiset ihmiset voivat kokea, että minunkin tekemiselläni on väliä. Eri-ikäisten, erinäköisten, eri taustoista tulevien ih-misten on kaikkien voitava ajatella, että minunkin panostani tarvitaan. Että minunkin elämäni, elämäntapani, elinkeinoni ja kotiseutuni on arvokas.

Keskustalainen Suomi on maa, jossa kotitausta tai varallisuus eivät estä omien unel-mien tai toiveiden tavoittelua. Keskustalainen Suomi on maa, jossa työkykyiset kan-tavat kortensa kekoon, yritteliäisyys palkitaan ja jossa jokaista tarvitsevaa autetaan.

Keskusta rakentaa Suomea, jossa on vapautta, mutta myös velvoittavaa vastuuta. Perustamme on yhteisen etsimisessä, ei muurien rakentamisessa. Aiomme jatkossa-kin olla poliittisesti keskellä, omintakeisesti, mutta siltaa rakentaen. Haluamme, että suomalaisten kokemus yhteenkuuluvuudesta on jatkossakin yhteiskuntamme suurin voimavara.

Rakennamme Suomea, joka pitää arvokkaasta ja perin-teisestä ylpeästi kiinni, mutta ei tarraudu vanhaan. Rakennamme Suomea, jossa jokaisella on luotta-mus ja usko huomiseen. On mentävä eteenpäin.

Juuri tästä on tulevissa vaaleissa kysymys. Ihmisen arvosta, kotien pärjäämisestä, poruk-kaan kuulumisesta. Leivästä, lämmöstä, lähi-palveluista ja luottamuksesta. Suomen turvalli-suudesta ja tulevaisuudesta. Ihan perusasioista. Siitä, että Suomi on jatkossakin maailman paras maa juuri meille.

Siispä eteenpäin. Siellä on valoa.

Annika Saarikko
Keskustan puheenjohtaja

Tärkeimmät tekomme Suomen menestyksen turvaamiseksi

Puolustamme Suomea, maamme huoltovarmuutta ja kaikkien alueiden elinvoimaa.

Laitamme julkisen talouden kuntoon oikeudenmukaisella tavalla, jotta hyvinvointiyhteiskunta voidaan pelastaa.

Huolehdimme siitä, että ikääntyvään Suomeen saadaan enemmän ihmisiä ja työtä.

Keskustan lupaukset

1. Suomi omavaraiseksi lämmössä ja sähkössä. Tarumme uusien energiamuotojen mahdollisuuksiin ja näemme Suomen energian suurvaltana. Panostamme biokaasuun. Varmistamme ruuantuotannolle ja metsätaloudelle parhaat edellytykset.
2. Nykyiset tiet ja raiteet kuntoon. Laitamme uudet miljardihankkeet siksi jäihin. Varmistamme autoilijoiden tasa-arvoisen aseman luopumalla dieselin käyttövoimaverosta.
3. Takaamme ikäihmisille turvallisen elämän. Ajamme uusia asumisen muotoja kotihoivan rinnalle. Muutamme omaishoitajien palkkiot paremmiksi.
4. Vahvistamme perheiden palveluita ja tuemme vanhemmuutta. Korotamme lapsilisiä 200 euroa vuositasolla.
5. Säilytämme luonnon monimuotoisuuden. Puolustamme jokaisen suomalaisen oikeutta lähiluontoon ja vahvaan luontosuhteeseen. Varmistamme maanomistajien oikeuden omaisuuteensa.
6. Vahvistamme lähipalveluita. Tuomme myös mielenterveyspalvelut lähelle ihmistä.
7. Tunnistamme, että yhä useampi asuu yksin. Korotamme yksinelävien kotitalousvähennystä.
8. Peruskoulun keskityttävä perusasioihin. Palautamme työrauhan opettajille ja oppilaille.
9. Suomi elää yrittäjyydestä. Varmistamme, ettei yrittäjien verotus edelleenkään kiristy. Esitämme yrittäjätunnusta jokaiselle suomalaiselle.
10. Haluamme, että ihmisten haaveet väljemmästä asumisesta toteutuvat. Ajamme kaksoiskuntalaisuutta, jotta etätyö ja palveluiden saaminen onnistuvat.

Isänmaan turvallisuus on kaikkein tärkeintä

Suomen itsenäisyyden ja vapauden puolustaminen on tärkein tehtävämme. Isänmaallisuutta on varmistaa Suomen ja suomalaisten turvallisuus, koko maassa.

Maamme turvallisuus rakentuu taidosta ymmärtää maailman muutoksia. Ja viisaudesta määrittää siinä oma johdonmukainen politiikkamme.

Ajassa elävä ulko- ja turvallisuuspolitiikka on kansallinen henkivakuutuksemme. Venäjän hyökkäyssodan jälkeen Suomi haki Naton jäseneksi ja liittyy puolustusliittoon täysin oikeuksin ja velvollisuuksin. Jäsenyys on Suomelle puolustuksellinen ratkaisu, joka vahvistaa maamme turvallisuutta ja kansainvälistä asemaa.

Naton jäsenenä Suomen on oltava aktiivinen ja aloitteellinen kaikissa kysymyksissä, jotka liittyvät Itämeren alueen,

Pohjois-Euroopan ja arktisen alueen turvallisuuteen.

Suomi seisoo Ukrainan rinnalla ja tukee Ukrainaa niin kauan kuin maa apuamme tarvitsee. Ukraina taistelee vapautensa puolesta, mutta samalla myös kansojen vapaudesta aatteena.

Venäjä tulee olemaan heikentyneenäkin pitkään maa, joka muodostaa vakavan uhan Euroopan turvallisuusjärjestykselle ja turvallisuudentunteellemme. Venäjän on kannettava vastuu toimistaan ja niiden seurauksista.

Venäjän suhteen meidän on oltava valmiita, tapahtuipa rajamme takana mitä tahansa. Venäjän tuntemuksen tarve on Suomelle pysyvä. Mitä läpinäkymättömämmäksi ja epärationaalisemmäksi

Venäjä silmissämme muuttuu, sitä sitkeämmin meidän on yritettävä seurata maan tapahtumia ja kehitystä.

Oma kansallinen puolustus on Suomen turvallisuuden vahva perusta. Suorituskyvyistä, niiden ajantasaisuudesta ja resursseista pitää aina huolehtia. Tästä ei Keskusta tingi. Pidämme Suomen puolustuksen kunnossa.

Maanpuolustustahto pysyy vahvana, kun kaikki kokevat olevansa suomalaisen yhteiskunnan arvokkaita jäseniä – yhtä maata ja kansaa ilman keinotekoisien rajojen vetämistä ihmisten välille.

Sotilaallisen maanpuolustuksen lisäksi suojauksemme vahvistaminen tarkoittaa aukkojen tunnistamista ja tukkimista tavoissa, joilla yhteiskuntaamme voitaisiin horjuttaa. Valmiuslain kokonaisuudistus on osa tätä työtä. Meidän on panostet-

tava huoltovarmuuteen, kokonaisturvallisuuteen sekä yhteiskunnan kestävyteen ja yhtenäisyyteen.

Meidän on tunnistettava kriittiset haavoittuvuudet ja vähennettävä riippuvuutta niistä, vahvistettava omavaraisuutta ja teknologista osaamista Euroopan tasolla ja monipuolistettava luotettuja hankintakanavia.

Koko Suomen elinvoimasta huolehtiminen on suojauksemme vahvistamista. Se on myös viesti ulospäin yhtenäisestä kansakunnasta: meillä ei ole jakolinjoja tai katvealueita, joita voisi hyväksikäyttää.

Meidän on pidettävä arvoistamme ja yhteiskuntamallistamme kiinni. Yksi tärkeimpiä tapoja kantaa demokratian lippua on ponnistella sen puolesta, että demokratiat pysyvät edelleen menestyvinä yhteiskuntina.

Turvallisuutta yhteistyöllä

- Suomen on jatkossakin oltava turvallisuuden tuottaja ja vakauden vahvistaja.
- Suomen turvallisuutta on kehitettävä verkostoituneen puolustusmallin pohjalta. Siihen kytkeytyvät Nato-jäsenyys, EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikka, Ruotsi-yhteistyö, pohjoismainen yhteistyö sekä kahdenväliset ja monenväliset yhteistyösopimukset.
- Suomen ja Ruotsin tiivistyvää turvallisuuspoliittista yhteistyötä on yhä vahvistettava ja samalla syvennettävä kaikkea pohjoismaista yhteistyötä eri kokoonpanoissa.
- Suomen tulee edistää ja tukea EU:n yhteisen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan syventämistä ja täysimääräistä käyttöönottoa. EU:n ja Naton yhteistyötä on syvennettävä euroatlanttisen alueen turvallisuuden vahvistamiseksi.
- Naton jäsenenä tiivis kumppanuutemme Yhdysvaltojen kanssa syvenee liittolaisuudeksi. Suomen tulee vahvistaa myös taloudellisia ja poliittisia yhteyksiä maiden välillä.
- Keskusta esittää Naton arktisen osaamisen ja koulutuskeskuksen perustamista Suomeen.

Jokainen suomalainen on maanpuolustaja

- Yleinen asevelvollisuus, reserviläisiin pohjautuvat sodan ajan joukot ja koko maan puolustaminen on yhä Suomen puolustuksen perusratkaisu.
- Oikeus puolustaa maataan kuuluu jokaiselle suomalaiselle.
- Keskusta kannattaa yleisen asevelvollisuuden lisäksi kaikkia koskevaa kansalaispalvelusvelvollisuutta.
- Siviilipalvelusta on kehitettävä yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta paremmin tukevaksi.
- Vapaaehtoisen maanpuolustustyön toimintaedellytykset on turvattava.

Uusiin uhkiin on varauduttava

- Valmiuslain uudistamista on kiirehdittävä.
- Kykyä vastata kyber- ja hybridiuhkiin on vahvistettava.
- Tutkittu tieto, luotettava tiedonvälitys sekä vapaa ja moniarvoinen media on parasta puolustusta informaatio- ja hybridi-vaikuttamista vastaan. On vahvistettava ihmisten ja koko yhteiskunnan kykyä tunnistaa virheellistä tietoa ja puuttua sen levittämiseen. Syrjäytymisen ehkäisy ja panostukset kriittisen ajattelun kehittämiseen ovat paras tapa ehkäistä väärää tietoa ja vihanlietsontaa.

Talous kuntoon – lisää työtä ja tekijöitä

Talouden näkymät ovat sumeita. Etenkin koronapandemian ja Venäjän hyökkäyssodan jäljiltä maailman ja Suomen taloudessa on paljon epävarmuutta. Taantumman uhka on todellinen.

Suomella on oltava nyt rohkeutta uudistaa talouspolitiikkaansa. Keskusta on tähän valmis.

Suomi tarvitsee sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävästä kasvusta, joka ottaa kaikki mukaan ja jonka tuloksista jokainen saa myös osansa.

Talouden rakenteita, elinkeinoelämää ja kulutustottumuksia on uudistettava niin, että vahvistuva kasvu mahtuu luonnon ja ympäristön asettamiin reunaehtoihin. Jatkossa kasvu perustuu uusiutuviin luonnonvaroihin, kiertotalouteen ja uusiutumattomien luonnonvarojen säästeliääseen käyttöön.

Vahva talous luonnon kestävänsä rajoissa antaa perustan ihmisten hyvälle elämälle. Entistä paremmassa Suomessa jokainen voi taustastaan riippumatta valita elämänsä suunnan, opiskella, perheellistyä, tehdä työtä ja yrittää.

Keskusta haluaa luoda koko Suomeen kestävästä kasvusta, joka perustuu osallisuudelle, innovaatioille, investoinneille, korkealle työllisyydelle sekä vastuulliselle

omistajuudelle.

Keskustan talousajattelun ytimessä ovat toisistaan välittävät ja yritteliäät ihmiset sekä kasvuhakuiset vastuulliset yritykset. Vahva kestävä kasvu varmistaa hyvinvointiyhteiskuntamme tulevaisuuden.

Emme voi tyytyä Suomelle tälle vuosikymmenelle ennakoituun noin yhden prosentin kasvuun vaan tavoitteeksi on asetettava vähintään sen kaksinkertaistaminen.

Entistä parempaa ja vaurastuvaa Suomea rakennetaan työllisyysastetta nostavilla ja työn määrää lisäävillä uudistuksilla, joita seuraavan hallituksen tulee määrätietoisesti jatkaa. Työvoimapulaa ja samanaikaista työttömyyttä poteva Suomi tarvitsee ennen kaikkea tekijäreformin. Työtä ja sen tekijöitä tarvitaan lisää.

Työllisyystoimien rinnalle tarvitaan vahvaa kasvupolitiikkaa. Se tarkoittaa tutkimus- ja kehityspanostusten lisäämistä, koulutusmahdollisuuksia ja osaamisen vahvistamista, nykyistä houkuttelevampaa investointiympäristöä yrityksille sekä aktiivista ja strategista elinkeinopolitiikkaa. Kasvupolitiikan pitää ulottua koko Suomeen. Kasvu ei synny keskittämällä, vaan varmistamalla, että yritysten toimintaympäristö on kunnossa kaikkialla maassamme.

Omistamiseen ja vaurastumiseen pitää kannustaa. Maassamme on kaikkien voitava tavoitella parempaa, menestyä ja välillä epäonnistuaakin. Uuteen alkuun pitää olla aina mahdollisuus.

Aktiivinen väestöpolitiikka on osa Suomen vaurastumisen tietä. Ilman määrätietoisia toimenpiteitä Suomen väestö lähtee vähenemään 2030-luvulle tultaessa. Sekä talouden että muun tasapainoisen yhteiskuntakehityksen vuoksi on asetettava tavoitteeksi maltillinen väestönkasvu. Syntyvyyteen ja työperäiseen maahanmuuttoon voidaan myös politiikalla vaikuttaa. Tähän Keskusta on valmis.

Keskusta uskoo, että tulevaisuus on täynnä mahdollisuuksia – niin globaalisti, koko Suomessa kuin kaikille suomalaisillekin. Rohkeilla päätöksillä pystymme ratkaisemaan ongelmat ja tarttumaan digitalisaation ja globaalien markkinoiden mahdollisuuksiin sekä tukemaan ympäristön kannalta entistä fiksumman talouden rakentumista.

Julkisen talouden tervehdyttämisohjelma

Julkisen talouden kestävyttä on vahvistettava. Se pitää tehdä, jotta selviämme tulevista kriiseistä ja väestön ikääntymisestä seuraavasta menopaineesta.

Valtiovarainministeriön esittämän virka-arvion mukaan kahden seuraavan vaalikauden aikana julkista taloutta tulee vahvistaa vähintään yhdeksällä miljardilla

eurolla. Tästä kuusi miljardia euroa kohdistuisi seuraavalle vaalikaudelle ja kolme jälkimmäiselle.

Keskusta katsoo, että valtiovarainministeriön tavoite on erittäin kunnianhimoinen mutta perusteltu. Tasapainotuksen ajoitus riippuu talouden yleisestä kehityksestä. Hyvinvointiyhteiskunnan kantokyky ja huoltosuhteen kehitys puoltavat kuitenkin tasapainotuksen etupainotteisuutta.

Tavoitteen toimeenpano tulee vaatimaan taloutta ja kasvua tukevia uudistuksia, julkisen talouden tiukkaa menokuria ja rahankäytön tehostamista, menosäästöjä sekä maltillisia veronkorotuksia siten, ettei kokonaisveroastetta nosteta nykyiseltä tasoltaan. Se myös edellyttää, ettei vaalikaudella 2019–2023 koettujen kriisien kaltainen tilanne jatku.

Julkisen talouden määrätietoisella vahvistamisella kahden seuraavan vaalikauden aikana on mahdollista tasapainottaa julkinen talous, pysäyttää velkasuhteen nousu ja kuroa kestävyysvaje umpeen lähes täysimääräisesti.

Mikäli tasapainotusta ei tehdä kahden vaalikauden aikana, tilanne vaikeutuu entisestään ja silloin tarvittavat toimet voivat olla vielä rankempia. Samaan aikaan on kuitenkin huomioitava kansantalouden yleinen kehitys. Taloutta tasapainottavia säästöjä ja veronkorotuksia on jaettava ajallisesti useammalle vuodelle, jotta niillä ei liiallisesti syvennetä taantumaa entisestään.

Keskusta esittelee erillisessä talouslinjauksessaan yksityiskohtaisemmin keinot julkisen talouden tervehdyttämiseksi ja kasvun vauhdittamiseksi koko maassa.

Keskustan vaaliohjelmaa toteutetaan julkisen talouden vahvistamisen reunaehtojen puitteissa. Julkisen talouden vahvistaminen tulee laskea nettomääräisesti. Mahdolliset veronalennukset ja lisämenot on erikseen korvattava julkista taloutta vahvistavilla lisätoimilla.

Suunniteltu Suomessa, valmistettu Suomessa, omistettu Suomessa.

Vakaan ja kestävä talouden pohja on yrittäjyydessä ja työssä.

Yrityksiä on kannustettava kasvuun ja uuden luomiseen. Verotuksen ja lain-säädännön on oltava ennustettavaa ja yrittäjyyttä tukevaa.

Suomen on oltava maa, joka houkuttaa investoimaan. Valtion on tunnistettava uudet kasvun alat ja panostettava tietoisesti niihin. Julkisten TKI-investointien pitää olla strategisia ja pitkäjänteisiä.

Viimeiset pari vuosikymmentä olemme pyrkineet luomaan talouteen dynamiikkaa perinteisellä politiikalla, edellytyksiä luomalla. Sitä tarvitaan jatkossakin, mutta se ei yksin riitä eikä toimi riittävän nopeasti tässä ajassa. Suomella on oltava rohkeutta uudistaa talouspoliittista ajatteluaan ja keinovalikoimaansa tavalla, jota voisi kuvata yhdellä sanalla: strategisuus.

Seuraavien 20 vuoden aikana perustetaan tuhansia merkittäviä yrityksiä,

jotka ratkovat myös globaaleja ongelmia. Suomella on oltava valmius olla näiden yritysten perustus- ja kotimaa ja vakaa toimintaympäristö.

Vähähiilisestä taloudesta ja vihreästä siirtymästä on tehtävä Suomelle uusi tie menestykseen. Investoimalla ympäristöteknologiaan voidaan kehittää taloudellisen tuotannon menetelmiä siten, että meidän ei tarvitse valita talouden kasvun ja ympäristön kestävyiden väliltä. Suomeen on jo nykyisellään kehittymässä merkittävä ympäristöalan huippuosaajien kokonaisuus. Tätä kehitystä on tuettava entistä systemaattisemmin myös julkisilla investoinneilla ja kansainvälisellä yhteistyöllä. Näin luomme työtä ja hyvinvointia suomalaisille koko maassa.

Jotta voi rakentaa uutta, pitää myös purkaa. Turhan sääntelyn vähentämistä ja hallinnon pullonkaulojen aukaisua on jatkettava. Hitaat luvitusprosessit ja toimimattomat tietojärjestelmät eivät saa olla yrittämisen, työllistymisen ja ihmisten arjen sujumisen esteinä. Suomi tarvitsee ketterän ja palvelevan hallinnon. Lupien ja päätösten pitää tulla nopeammin. Turha valitustehtäily on saatava kuriin.

Keskustan tavoitteet

- Suomessa on tavoiteltava tälle vuosikymmenelle ennakoidun noin yhden prosentin kasvun sijaan vähintään sen kaksinkertaistamista.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitus turvattava pitkäjärjestyksellä

- Keskusta on sitoutunut nostamaan parlamentaarisesti sovitun mukaisesti tutkimus- ja tuotekehityspanostukset vähintään neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä.
- Rahoitusjärjestelmät on rakennettava tukemaan entistä joustavammin perustutkimusten tulosten siirtymistä soveltavaan tutkimukseen ja edelleen yritysten innovaatioiksi.

Yleisen elinkeinopolitiikan rinnalle strategisia panostuksia

- Suomessa tulee saada liikkeelle merkittävät yksityiset lisäinvestoinnit seuraavan neljän vuoden aikana.
- Valtion on sitouduttava TKI-rahoituksen kasvattamiseen ja kohdentamiseen strategisille aloille, strategisten investointihankkeiden joustavaan luvitukseen, investointeja tukevan infran rakentamiseen, osaamisen vahvistamiseen, rahoitusjärjestelyi-

den tukemiseen sekä julkisten hankintojen, valtion strategisen omistuksen ja erityistehtävayhtiöiden hyödyntämiseen.

- Isojen teollisten investointien toteutuksen tueksi on aktiivisesti rakennettava tarvittavia infrapaketteja ja näiden rahoitukselle tulee varata valtiontalouden kehyksestä tilaa.
- Teollisuuden ja muiden toimialojen toimintaympäristön vakautta ja enustettavuutta on yhä vahvistettava kotimaisten ja ulkomaisten investointien vauhdittamiseksi.
- Ilmastoteknologian ja vihreän materiaaliteknologian yhtiöt tulevat olemaan seuraava suuri kasvun alue. Siinä Suomella on jo nyt huippuosaamista ja alasta tulee merkittävä maallemme, jos teemme konkreettisia toimia sen eteen ja pidämme huolen, ettei esimerkiksi EU-lainsäädäntö ole kehityksen esteenä.
- Suomeen on kehitettävä merkittävä arvoketjun kaikkiin osiin ulottuva akkuklusteri aina akuissa käytetyistä raaka-aineista valmiisiin tuotteisiin saakka. Suomi tarvitsee mineraalistrategian, jossa päivitetään akkuteollisuudelle tärkeän kaivostoiminnan ympäristölliset ja sosiaaliset reunaehdot.
- Vetytalous on saatava Suomessa vauhtiin. Alan tutkimukseen, teknologiaan ja jatkojalostukseen on investoitava vahvasti.

Yritysten puolta pidettävä, kotimaista omistajuutta edistettävä

- Keskusta sitoutuu siihen, että yrittäjien ja yritysten kokonaisverotusta ei kiristetä seuraavallakaan vaalikaudella. Tästä Keskusta on hallituspuoleena pitänyt huolta kahden viimeisen vaalikauden aikana.
- Henkilötunnuksen lisäksi jokaiselle suomalaiselle on luotava yrittäjätunnus yritystoiminnan kynnyksen alentamiseksi.
- Tuotannon pitkiä logistisia ketjuja on lyhennettävä. On kannustettava yrityksiä siirtämään ulkomaisia hankintaketjujaan Suomeen.
- Osakesäästötilin ylärajaa voidaan nostaa esimerkiksi 100 000 euroon ja tilin sallittujen sijoitustuotteiden joukkoa laajentaa.
- Kotimaisen omistamisen vahvistamiseksi avataan osaksi äitiyspakkausta jokaiselle Suomessa vakituisesti asuvalle vastasyntyneelle ”Lapsen osakesäästötili”, johon valtio lahjoittaa pesämunaksi pienen alkusumman.

- Kiertotaloutta on vahvistettava kaikilla talouden osa-alueilla, jotta Suomen omavaraisuus kasvaa ja kestävästi tuotettuja raaka-aineita riittää entistä paremmin.

Valtionyhtiöt mukaan uuden kasvun luomiseen

- Strategisten valtionyhtiöiden omistajaohjausta on vahvistettava. Niitä on ohjattava uuden kasvun ja työn synnyttämiseen. Valtionyhtiöitä on kannustettava osallistumaan esimerkiksi omavaraisuuden turvaamiseen ja vihreän teollistamisen hankkeisiin.
- Ei-strategisten valtionyhtiöiden osakkeita voidaan myydä vaiheittain ja myyntituloja kanavoida uuden kasvun luomiseen ja investointeihin, ei kulutusmenoihin.
- Julkisen ja yksityisen rahan yhdistelmällä on perustettava kasvurahastoja parantamaan oman pääoman ehtoisen rahoituksen saatavuutta korkea riskin kohteisiin kuten vetytalouteen.
- On lähdeävä valmistelemaan valtion infrazyhtiön perustamista EU:n, Euroopan investointipankin, eläkeyhtiöiden ja yksityisen sektorin osallistumisen lisäämiseksi isoihin liikenneinvestointeihin. Kaikkien isojen infrahankkeiden toteutusehto on, että laskelmat osoittavat niiden olevan taloudellisesti kannattavia.

Oikeus työhön, velvollisuus työhön

Nykytasoinen hyvinvointi on mahdollista vain, mikäli yhä useampi suomalainen tekee työtä ja työn määrä yhteiskunnassamme kasvaa. Siksi jokaisen työkäisen ja työkykyisen on tehtävä osansa maamme hyväksi. Ja jokaisen on saatava tehdä työtä. Ikääntyvä Suomi tarvitsee osaajia myös ulkomailta.

Suomeen on tehtävä kansallinen ohjelma työvoimapulaan vastaamiseksi. Siinä etsitään ratkaisuja tuottavuuden parantamiseen, työllisyysasteen nostoon, työkyvyttömyyden ehkäisyyn ja vähentämiseen, koulutuksen uudelleen suuntaamiseen, aikuiskoulutukseen, työperäisen maahanmuuton lisäämiseen, kotouttamiseen, eläkeikäisten kannustamiseen työhön ja työhöinyönnin lisäämiseen.

Keskusta on valmis uudistamaan radikaalisti työttömyysturvaa tavalla, joka kannustaa työn vastaanottamiseen, mutta samalla ansiosidonnainen työttömyysturva ulotetaan kaikille.

Työllisyyspolitiikan ja -palvelujen on huomioitava yksilöllinen työkyky, tuettava sen ylläpitoa ja palauttamista. Ja edistettävä aidosti työn saantia. Sosiaali- ja työttömyysturvaa tulee kehittää osallistavaan ja kannustavaan suuntaan.

Keskustan tavoitteet

- Vuoteen 2030 mennessä työllisten määrä on 18-70 -vuotiaissa noussut 150 000 henkilöllä ja työllisyysaste on 80 %. Välitavoitteena tulevan hallituskauden 2023-2027 lopussa on 78 %:n työllisyysaste.

Työelämän ovet auki kaikille

- Työuria on pidennettävä alusta, keskeltä ja lopusta. Yksinkertaisin keino on kannustaa työelämässä jo olevia jatkamaan työskentelyä nykyistä pidempään. Eläkeiän saavuttaneille tulee luoda ansiotuloihin tuntuva verovähennys, joka kannustaa heitä jatkamaan työelämässä.
- Pitkäaikaistyöttömien työllistämiseksi tarvitaan työntekijää kannustava ja työnantajan riskiä vähentävä Työelämän portaat -malli: ensimmäisten kuukausien aikana työntekijän sosiaalitukia ei leikata. Vastaavasti työnantajalle palkkakustannukset ovat työ- ja virkaehtosopimusten vähimmäispalkkoja pienemmät. Tavoitteena on se, että vuoden aikana aiempi pitkäaikaistyötön olisi pysyvässä työsuhteessa, eikä sosiaalitukia enää tarvita.

Työttömyysturvaan peruskorjaus

- Ansiosidonnaisen työttömyysturvan enimmäiskesto tulee porrastaa työnsäolon pituuden mukaan siten, että lyhyempi työssäoloaika kartuttaa lyhyemmän enimmäiskeston. Muutetaan työssäoloehdon kertyminen palkkatuloihin perustuvaksi (ns. euroistaminen).
- Yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi ansiosidonnainen työttömyysturva ulotetaan kaikille. Pidemmän tähtäimen tavoitteena on mahdollistaa työttömyysturvan kerryttäminen sekä palkansaajana ettärittäjänä tehdystä työstä (ns. yhdistelmävakuutus).
- Ikääntyneiden työllisyyden parantamiseksi jatketaan varhaisten työelämästä poistumisen reittien purkamista kuten jäljelle jääneet työttömyysturvan ikäsidonnaiset poikkeukset.
- Työmarkkinatuki kytketään aiempaa tiiviimmin tarpeen mukaisesti yksilöllisiin palveluihin.

Vauhtia työperäiseen maahanmuuttoon!

- Työperäistä maahanmuuttoa on lisättävä vähintään 15 000 henkilöllä vuodessa.
- Maahanmuuttovirasto tulee pilkkoa kahtia siten, että työperäisen maahanmuuton lupa- ja muut asiat eriytetään muista toiminnoista työperäisen maahanmuuton sujuvan käsittelyn turvaamiseksi kaikissa olosuhteissa.
- Työperäisen maahanmuuton oleskelulupien käsittelyaikojen maksimijaksi on säädettävä yksi kuukausi.
- Ulkomaalaisille erityisosaajille ja heidän perheilleen tulee tarjota kahden viikon palvelulupaus. Tämän tulee pitää

- Työ on myös osatyökykyisten oikeus. Usein kyse on työelämän asenteiden muuttamisesta. Tarvitaan myös yksilöllisiä ratkaisuja polun löytämiseksi työelämään. Työkanava Oy:n toiminta on vakiinnutettava ja vahvistettava osatyökykyisten työllisyyden parantamiseksi.
- Yksilöllisiä kuntoutusohjelmia on lisättävä työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osallisuuden parantamiseksi ja työelämään osallistumisen kynnyksen madaltamiseksi.
- Työturvallisuuslaki tulee muuttaa tunnistamaan paremmin henkinen kuormitus.

Oppisopimuskoulutus tuplattava, vaikuttavampaa aikuiskoulutusta

- Oppisopimuskoulutuksen määrä on tuplattava ja siitä on maksettava yrityksille kohtuullinen korvaus. Oppisopimuskoulutusta on kohdennettava entistä enemmän ammatinvaihtajille.
- Aikuiskoulutusta on kehitettävä vastaamaan entistä paremmin työelämän ja työtehtävien muutoksiin sekä työntekijän osaamisen parantamistarpeisiin. Työkäisten osaamisen päivittäminen on mahdollistettava lyhyempien ja kohdennettumpien koulutuskokonaisuuksien kautta.

Paikallisessa sopimisessa otettava harppaus eteenpäin

- Paikallista sopimista on vahvistettava. Liikkeelle voidaan lähteä poistamalla alle 30 työntekijää työllistävien yleisittävien yritysten paikallista sopimista koskevat esteet. Tässä yhteydessä vahvistetaan henkilöstön osallistumista yritysten hallintoon.

sisällään tunnistautuminen, työluvan saaminen ja kaikki muut käytännön toimet pankkitilin avaamisesta henkilöturvatunnuksen saamiseen.

- Kansainvälisten opiskelijoiden määrää on lisättävä ja Suomessa opiskelleille valmistuneille ulkomaalaisille on myönnettävä työ- ja oleskelulupa viideksi vuodeksi.
- Työperäisesti Suomeen tulleiden osalta perheen yhdistämisestä pitää tehdä joustavampaa.
- Työvoiman saatavuusharkinnasta voidaan luopua.

Tulot ja menot tasapainoon – kahden vaalikauden talouden tervehdyttämishjelma

Hyvinvointiyhteiskunta pelastuu, jos kansantalouden lisäksi julkinen talous on vakaa ja vahva.

Hyvinvointia ei voi rakentaa jatkuvan velkaantumisen varaan. Velkaantuminen on kyettävä katkaisemaan heti, kun ajat palaavat kohti normaalia. Se on tärkeää etenkin tulevien veronmaksajien – lasten ja nuorten – vuoksi.

Julkinen talous on tasapainotettava kestäväällä kasvulla, vastuullisella taloudenpidolla ja uudistuksilla muun muassa työttömyys- ja asumistukijärjestelmiin. Asioita voidaan myös tehdä julkisella sektorilla uudella tavalla, vaikuttavuutta lisäten ja digitalisaatiota hyödyntäen.

Pidemmän aikavälin toimenpiteenä on vahvistettava myös työeläkejärjestelmän taloudellista kestävyyttä muun muassa sallimalla aiempaa suurempien sijoitus- tuottojen tavoittelu.

Työn määrää ja tuottavuutta on kasvatettava. Lisäksi on oltava valmius julkisten menojen uudelleen tarkasteluun ja kohdentamiseen, menokuriin ja -leikkauksiin sekä verotuksen muutoksiin.

Keskustan tavoitteet

Julkinen talous tervehdytettävä kahdessa vaalikaudessa etupainotteisesti

- Julkinen talous tulee vakauttaa normaaliolojen vallitessa kahdessa vaalikaudessa. Vuonna 2030 julkinen talous olisi tasapainossa ja julkisen velan määrä suhteessa BKT:hen kääntynyt laskuun.
- Keskustan tavoitteena on vahvistaa julkista taloutta kahden seuraavan vaalikauden aikana yhteensä 9 miljardilla eurolla. Toimet on tehtävä lähtökohtaisesti etupainotteisesti ensi vaalikaudella, mutta niissä on samalla otettava huomioon kansantalouden suhdannetilanne.
- Vaalikauden 2023–2027 julkisen talouden vahvistamisurakka voidaan jakaa neljään kokonaisuuteen:
 - Valtion menojen priorisointi, rahan käytön tehostaminen ja tuottavuustoimet sekä säästöt
 - Verojen korottaminen
 - Työllisyyden ja talouskasvun vahvistaminen
 - Kuntien ja hyvinvointialueiden tuottavuustoimet

Menokehyyksiin sitouduttava, kehysten oltava kattavat

- Kriisivuosien jälkeen tulevilla vaalikausilla on palattava kattavaan kehysmenettelyyn. Kriisien varalle on etukäteen rakennettava erillinen poikkeusmekanismi ja sovitettava yhteiset säännöt sen käyttöönoton arvioimiselle. Kynnys poikkeusmekanismiin käyttöönotolle tulee asettaa korkealle.
- Menokehysten tulee lisäksi olla mahdollisimman kattavat siten, että ne pitävät sisällään myös investointimenot aiempaan tapaan.

Valtion menoja priorisoitava,

- Suurista menolisäyksistä ja veronkevennyksistä, ilman vastaavia samanaikaisia sopeutustoimia toisaalla, on pidättäydyttävä siihen saakka, että julkinen talous on tasapainossa.
- Valtiovarainministeriön menokaritoituksen pohjalta on käytävä läpi valtion menojen vaikuttavuus ja päätettävä tarvittavista uudelleenkohdennuksista.
- Kokonaisveroastetta ei pidä nostaa nykyisestä. Yritysten, yrittäjien ja työnteon verotusta Keskusta ei kiristä. Ottaen huomioon kasvavat hyvinvointimenot realismia ei ole myöskään merkittävä verotuksen keventäminen.
- Suomessa syntyvästä tulosta on maksettava verot Suomeen. Suomen on edistettävä aktiivisesti EU:ssa ja OECD:ssa veronvälttelyä estäviä toimia.

Koti – vahva pohja elämälle

Kun kodeissa voidaan hyvin, Suomi voi hyvin.

Keskustalle on tärkeää, että jokainen voi perustaa omanlaisensa kodin – yhdessä tai yksin. Kaikki kodit ovat yhtä arvokkaita. Kunnioitamme perheiden moninaisuutta.

Koti on muutakin kuin perhe, asunto ja piha. Monelle oma asuinalue, sen ihmiset ja yhteisöt, koulut, kaupat ja lähiluonto ovat osa kotia. Koti voi olla paikka tai mielentila kuulumisesta johonkin.

Pärjäävät kodit – hyvinvoivat perheet

Kodeissa luodaan perusta ihmisen loppuelämälle. Siksi kotien toimeentulo ja pärjääminen on tärkeää. Se on myös kansantalouden vahva pohja.

Keskustalle on tärkeää huolehtia niin perheiden kuin yksinelävienkin hyvän elämän edellytyksistä.

Suomessa syntyy liian vähän lapsia. Keskusta haluaa tehdä politiikkaa, jolla tuetaan jokaisen mahdollisuutta toivomaansa lapsilukuun. Perheiden palveluiden on toimittava ja työelämän on joustettava.

Monessa kodissa talous on tiukoilla. Rahat eivät riitä. Liian moni kotitalous on ylivelkaantunut ja maksuhäiriömerkinnät vaikeuttavat elämää. Uuteen alkuun pitää aina olla mahdollisuus.

Maksetuille veroille pitää saada paras mahdollinen vastine. Hyvin käytetyn rahan –periaatteella saadaan samoilla euroilla enemmän. Keskustalle on tärkeää, että veronmaksajat kokevat verotuksen oikeudenmukaiseksi ja että veroeurot käytetään viisaasti.

Palvelut toimiviksi, työelämä joustavaksi

- Lastenhoidossa kotihoidon, päiväkodin ja muiden hoitomuotojen pitää olla aitoja vaihtoehtoja. Perheet päättävät.
- Varhaiskasvatuksen laatu tulee varmistaa muun muassa ryhmäkokojen kautta. Ammattikorkeakoulusta valmistuneiden varhaiskasvatuksen sosionomien kelpoisuutta alalle on parannettava. Joustavampaa päivähoitoa on tarjottava opiskelijavanhemmille ja muille sitä tarvitseville.
- Perheiden on saatava tukea ja apua lähipalveluina. Perhekeskus -toimintamallia on vahvistettava kaikkialla Suomessa, myös verkkopalveluna.
- Perheiden tilanteet ja ongelmat on kohdattava palveluissa kokonaisuutena, ei vain yhden perheenjäsenen kautta. Koko perhe tarvitsee tukea esimerkiksi perhe- ja lähisuhdeväkivaltatilanteissa ja lasten neuropsykiatristen vaikeuksien (nepsy) kohdatessa.
- Kotiapu ja perhetyö on nostettava takaisin perheiden tueksi, kun vaikeudet iskevät. Niitä on saatava nykyistä nopeammin ja helpommin esimerkiksi neuvoloiden ja päiväkotien kautta.
- Lastensuojelun ongelmia ei ratkaista ensisijaisesti lisäämällä lastensuojelua. On parannettava perheiden, lasten ja nuorten varhaista tukea ja apua peruspalveluissa. Keskusta on valmis lastensuojelulain uudistukseen.
- Lainsäädäntöä tulee uudistaa tunnistamaan paremmin perheiden moninaisuus ja erilaisuus, esimerkiksi eroperheiden lasten vuoroviikkoasuminen.

- Isiä on kannustettava vanhempainvapaiden suurempaan käyttöön ja äitien paluuta työelämään on helpotettava.
- Isät on huomioitava nykyistä tasa-arvoisemmin ja yhdenvertaisemmin palveluiden järjestämisessä lasten ja perheiden parhaaksi.
- Työelämän asenteiden ja käytäntöjen pitää tukea vanhemmuuden ja työn tasapainoa. Joustavat työajat, osa-aika- ja etätyön mahdollisuudet sekä työaika- ja lomapankit pitää ottaa laajemmin käyttöön niin pienten lasten vanhempien, ikääntyneistä omaisista huolehtivien kuin muidenkin ruuhkavuosia elävien tueksi.

Perheiden toimeentulo vakaammaksi

- Lapsilisiä tulee korottaa 200 euroa vuositasolla.
- Joustava hoitoraha tulee mahdollistaa yli 3-vuotiaiden lasten vanhemmille aina lapsen esiopetuksen loppuun asti. Joustavaa hoitorahaa tulee maksaa myös epätyypillisiin työsuhteisiin.
- Ylivelkaantuneiden kotitalouksien tilanteen helpottamiseksi tulee velkojen lopullinen vanhentumisaika lyhentää kymmeneen vuoteen pois lukien rikosperusteiset velat ja yksityisten väliset saatavat.
- Kansalaisten ja kotien taloustaito-osaamista on vahvistettava jo kouluopetuksesta lähtien.

Verotuksella tasa-arvoa yksineläville

- Verotuksen työasuntovähennys on laajennettava koskemaan myös yhden hengen talouksia sekä avoliitossa eläviä.

- Yksinelävien kotitalousvähennystä pitää korottaa, jotta heidän verotuksensa olisi oikeudenmukaista ja tasa-arvoista muihin kotitalouksiin verrattuna.

Turvallinen vanhuus on jokaisen oikeus

Suomi ikääntyy. Se on tosiasia ja sillä on seurauksensa koko yhteiskuntaan. Kyse on tulevien vaalikausien keskeisimmästä kysymyksestä. Tarvitaan siis tosiasioiden tunnustamista, mutta ennen kaikkea ratkaisuja ikääntymisen haasteisiin. Jokaisella on oikeus arvokkaaseen vanhuuteen.

Ikäihmiset ovat aktiivinen osa yhteiskuntaamme. He auttavat lapsiaan ja lastenlapsiaan. He tekevät paljon vapaaehtoistyötä. Heillä on paljon yhteiskuntaa hyödyttävää elämäkokemusta, hiljaista tietoa ja osaamista.

Monelle tulee kuitenkin eteen aika, jolloin ei pärjää ilman toisten apua. Hoidon, hoivan ja muun avun tarve kasvaa. On tärkeää varmistaa ikäihmisten ja heidän läheistensä luottamus palveluiden toimivuuteen. Vanhuksia on aina kuultava ja heidän itsemääräämisoikeuttaan pitää kunnioittaa. Kenestäkään ei saa tulla vain toimenpiteiden ja etuuksien kohde.

Ikäihmisten ihmisoikeudet eivät Suomessa toteudu kaikilta osin. Moni vanhus asuu kotonaan liian huonokuntoisena. Keskusta haluaa varmistaa, että jokaisella ikäihmisellä on oikeus terveytensä ja toimintakykynsä edellyttämään asumiseen, hoivaan ja hoitoon.

Turvallista ja yhteisöllistä asumista

- Koti- ja laitoshoidon väliin pitää saada lisää joustavuutta ja vaihtoehtoja kuten palveluasumista ja perhehoitoa.
- On parannettava ikäihmisten mahdollisuutta yhteisöllisiin asumisratkaisuihin, joissa on mahdollisuus esimerkiksi terveyspalveluihin ja päivätoimintaan.
- Iäkkäille ja vammaisille ihmisille suunnattujen asuntojen ja omakotitalojen korjaus- ja esteettömyysavustusten ja niihin liittyvän neuvonnan riittävä taso on turvattava.
- Kotien turvallisuutta pitää lisätä esimerkiksi esteettömyyttä parantamalla, materiaalien valinnoilla ja sisäilman laadusta huolehtimalla.
- Jokaiselle ikäihmiselle on taattava lämmin ateria päivässä.

Ikäihmisten ja omaishoitajien toimeentulosta huolehdittava

- Eläkeläisten toimeentulo on turvattava.
- Välttämättömien elinkustannusten kohtuullisuudesta voidaan huolehtia myös terveydenhuollon maksukattoja (palvelut, lääkkeet, matkat) yhdistämällä ja asiakkaalle tulevaa maksusuosuttu jaksottamalla tasaisemmin läpi vuoden.
- Omaishoitajien palkkioita muutetaan paremmiksi.

Itse omistettuun kotiin

Jokaisella on oltava mahdollisuus asua kohtuuhintaisesti toiveidensa ja elämäntilanteensa mukaisesti. Monelle se tarkoittaa itse omistettua kotia. Etenkin nuorten aikuisten pääsy kiinni omaan asuntoon on kuitenkin vaikeutunut. Rahat eivät riitä.

Tarvitaan uusia ratkaisuja, jotta unelmat itse omistetusta kodista toteutuisivat. Asuntopolitiikan suuntaa on käännettävä. Ihmisten tarpeet sekä asumisen laatu ja väljyys on nostettava etusijalle suurten rakennusliikkeiden ja sijoittajien tavoitteiden sijaan.

Keskustan tavoitteet

Uusilla keinoilla kiinni omaan asuntoon

- Suomeen on luotava uusi omistamisen kumppanuusmalli. Sen avulla on mahdollista omistusasunnon hankinta ilman merkittäviä vakuuksia. Asunnon ostaja hankkii asunnon yhdessä sijoittajan kanssa esimerkiksi 50/50-mallilla. Asukas maksaa kumppanina olevalle sijoittajalle sovitun korotuksen omistukselle. Asukas lyhentää lainaansa samaan aikaan pankille. Asukkaalla on myöhemmin mahdollisuus ostaa sijoittajan omistus itselleen.
- Kehitetään uusi asunto-osakeyhtiöille suunnattu valtion takaama omistusrava-malli niin, että asukkaat pääsevät kiinni omaan asuntoon pienellä omarahoitusosuudella.
- Luodaan asunto-osuuskunnille valtiontakausta.
- Yhdistetään varainsiirtoverokannat tuottoneutraalisti siten, että kiinteistöjen ja asunto-osakkeiden verokanta on yhtenevä. Näin saadaan omako-

titalon ja asunto-osakkeen ostajat keskenään nykyistä tasa-arvoisempaan asemaan.

Vauhtia haja-asutusalueiden asuntomarkkinoihin

- Väestö uhkaa keskittyä Suomessa harvoille alueille. Keskusta ajaa ihmisten oikeutta omannäköiseen elämään ja omien asumisen haaveiden toteutumiseen myös harvemmin asutuilla alueille. Perheille tulee maksaa lapsikohtainen avustus heidän muuttaessaan väljemmille vesille.
- Haja-asutusalueiden asuntomarkkinaongelmien lievittämiseksi tulee tehdä valtion ja haja-asutusalueiden kuntien välinen ohjelma. Valtio esimerkiksi voisi tukea haja-asutusalueiden kuntia tyhjien huonokuntoisten asuntojen purkamisessa tai muuttamisessa käyttökelpoisiksi. Erilaiset valtion kohdennetut takausmallit tukisivat myös uudisrakentamista ja

asuntojen perusparantamista haja-asutusalueilla helpottaen pankkilainojen saatavuutta.

- Digitalisaatiota ja muita keinoja käyttäen voidaan luoda alustoja ja tapaamispaikkoja, joissa tyhjiilleen jääneiden kiinteistöjen omistajat ja maallemuutosta kiinnostuneet voivat kohdata.
- Fossiilisen energian käytön vähentämisen alueellisia vaikutuksia on kompensoitava. Esimerkiksi energia-avustusten asuntojen lämmitystapamuutoksiin tulee olla korotettuja maan kylmimmillä alueilla.

Arjen turvallisuutta yhteisellä vastuulla

Arjen turvallisuudella kodeissa ja asuinalueilla on mittaamaton arvo. Tämä edellyttää monien toimijoiden yhteistyötä. Siihen tarvitaan hyvinvointialueita, kuntia, järjestöjä, yrityksiä ja seurakuntia. Mutta myös kodeilla, kouluilla muilla lähiyhteisöllä ja ihmisillä itsellään on oma vastuunsa.

Syrjäytyminen on keskeisin uhka Suomen sisäiselle turvallisuudelle. Myös ihmisten arjen ja kokemusmaailmojen eriytyminen uhkaavat yhteiskuntamme eheyttä. Tämä voi johtaa jengiytymisen ja katuväkivallan kaltaisiin ilmiöihin, joita on vaikea pysäyttää.

Jokainen syrjäytymistapaus on inhimillinen tragedia. Syrjäytyminen on myös yhteiskunnalle miljardiluokan kysymys. Siksi siihen on puututtava entistä aikaisemmin jo lapsuudesta ja nuoruudesta lähtien.

Ihmisten on myös voitava luottaa siihen, että heillä on mahdollisuus saattaa tuloistaan ja varallisuudestaan riippumatta rikos- ja riita-asiansa tuomioistuimien ratkaistavaksi.

Keskustan tavoitteet

Ei yhtäkään syrjäytynyttä nuorta

- Ohjaamopalveluita pitää olla nuorille saatavilla jokaisessa kunnassa.
- Nuorille suunnattuja palveluja, kuten koulutusta, nuorisotyötä, sosiaali- ja terveyspalveluja, työllisyyspalveluja ja velkaneuvontaa, on koottava yhteen yhden luukun periaatteella.
- Suomeen tarvitaan jokaista nuorta koskevat tulevaisuuskutsunnat. Niissä tarjotaan tietoa ja tukea muun muassa opinto- ja uraohjaukseen ja mahdollisuus terveystarkastukseen.

Suojatiet turvalliseksi ja liikennetikokset kuriin

- Suojateiden turvallisuutta on parannettava ja vaaraa aiheuttavien suojatierikkomusten seuraamuksia on kovennettava.
- Liikennetikokset on saatava kuriin ja huumeuskut kiinni. Poliisin liikennevalvonnan laajuus, tehostetut liikennevalvontakampanjat sekä ylinopeuksien kameravalvonnan riittävä määrä pitää turvata.

Oikeutta myös keskituloisille

- Yleisen oikeusavun tulorajoja tulee korottaa, vakuutusyhtiöiden oikeusturvavakuutuksia parantaa ja riita-asioiden oikeudenkäyntikuluihin säättää avustajan palkkion osalta enimmäistaksat.
- Rikoksen uhrin ja hänen omaistensa aseman parantamista on jatkettava. Vakavien ihmisten henkeen, terveyteen ja koskemattomuuteen kohdistuvien rikosten seuraamukset on saatava vastaamaan entistä paremmin kansalaisten oikeudentajua.

- Erityisesti suurimmissa kaupungeissa on ehkäistävä asuinalueiden liiallista eriytymistä. Kaavoituksella sekä asunto-, sosiaali- ja sivistyspolitiikan keinoin voidaan ongelmien syntyyn puuttua ajoissa.
- Jengirikollisuuden ja katuväkivallan hallintaan saaminen vaatii sekä kovia että pehmeitä keinoja. Tarvitaan kunnan rangaistuksia. Tarvitaan myös entistä enemmän jalkautumista nuorten pariin, moniammatillista yhteistyötä ja muuta ennalta ehkäisevää toimintaa.
- Suomesta on tullut nuorten huume-kuolemien kärkimaa Euroopassa. Tarvitaan tehostettua terveysterveystietoa ja tietoa nuorille päihteiden käytön seurauksista sekä joustavia palveluja päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi.

Apua heti – matalalla kynnyksellä

- Uusien hyvinvointialueiden on lisättävä matalan kynnyksen palveluja ja moniammatillista osaamista. Tämä on kaikkein vaikuttavinta toimintaa. Matalan kynnyksen paikkoja tarvitaan etenkin mielenterveys-, päihde- ja muihin kotien hyvinvointia ja turvallisuutta uhkaaviin ongelmiin.
- Syrjäytymisen ja muiden ongelmien ehkäisy ja niihin puuttuminen edellyttää viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen entistä saumattomampaa yhteistyötä. Viranomaisten keskinäistä tietojen vaihtoa pitää lisätä ottaen huomioon kansalaisten perusoikeudet.
- Perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreille on saatava lisää matalan kynnyksen tuki- ja hoitopalveluita. Turvakotien paikkojen riittävyys pitää varmistaa. Etenkin sosiaali- ja terveydenhuollon ja sivistystoimen työntekijöiden osaamista väkivallan tunnistamisessa pitää vahvistaa.

Lähiluonto kuuluu kaikille

Suomalaisten luontoyhteys on nostettava kunniaan. Jokamiehen oikeuksien lisäksi on turvattava kaikille oikeus lähiluontoon, myös kaupungeissa.

Myös rakennetun ympäristön on tuettava ihmisten hyvinvointia ja terveyttä.

Keskustan tavoitteet

- Terveys, hyvinvointi ja lähiluonto on nostettava yhdyskuntakehitystä ohjaaviksi tavoitteiksi.
- Kaupunkisuunnittelulla ja kaavoituksella on varmistettava, että kaikki pääsevät kävellen metsään tai muuhun lähiluontoon.
- Ihmisille on mahdollistettava jokapäiväinen kosketus luonnon mikrobeihin sairauksien ehkäisemiseksi ja vastustuskyvyn vahvistamiseksi. Kaikilla on oltava mahdollisuus saada kätensä multa.
- Luontomaisia ympäristöjä ja materiaaleja tulee olla myös koulujen ja päiväkotien sekä ikäihmiselle suunnattujen hoivapalvelujen pihossa.
- Mahdollisuuksia kävelyyn ja pyöräilyyn on lisättävä koko maassa.
- Eräharrastusten edellytykset on turvattava. Jokaisella pitää olla mahdollisuus marjastaa, sienestää, kalastaa ja metsästä. Liikuntasetelit tulee ulottaa myös kalastuksesta, metsästyksestä ja luontoharrastuksista aiheutuviin kustannuksiin.
- Suomeen tarvitaan lisää retkeily-alueita, jotka mahdollistavat kansallispuistoja paremmin metsästyksen, kalastuksen ja erilaiset luontomatkalupalvelut.

Peruskoulu on pelastettava

Keskustan tavoitteet

Suomalainen peruskoulu on ollut menestystarina. Se on tasa-arvoistanut lasten ja nuorten lähtökohtia elämälle ja tukenut kotien kasvatustyötä. Peruskoulu on myös luonut vahvaa pohjaa Suomen menestykselle kansakuntana.

Maamme kouluissa kaikki ei ole kuitenkaan kunnossa. Oppimistulokset ovat laskeneet. Koulutus periytyy yhä vahvasti 2020-luvun Suomessa. Erot koulujen välillä kasvavat. Nuorten aikuisten koulutustaso on laskenut. Jotkut voivat kouluissa huonosti.

Peruskoulu on pelastettava. Työrauha on palautettava. On arvioitava rohkeasti, missä peruskoulu on onnistunut ja missä on menty pieleen. Tämän pohjalta on otettava korjausaskleet eteen- ja tarvittaessa myös taaksepäin.

Hyvä koulu ja koulutus voivat ratkaista oikean suunnan loppuelämälle. Jokaisen koulun pitää olla paras koulu. Peruskouluja ja niiden opetusta ei saa päästää eriytymään. Pudokkuutta pitää ehkäistä ajoissa.

Kodin ja koulun yhteistyötä on yhä kehitettävä. Lasten ja nuorten hyvinvointia pitää tukea laaja-alaisesti ja moniammatillisesti. Kasvatuksen ja opetuksen ammattilaisten osaamista tunnistaa varhaisessa vaiheessa lasten ja nuorten ongelmia pitää vahvistaa.

Keskusta tunnistaa ikäluokkien pienenevän haasteet ja paineet koulutuksen palveluverkolle. Tästäkin huolimatta on löydettävä ratkaisuja, joilla inhimillisestä pääomasta ja tasa-arvoisista koulutusmahdollisuuksista huolehditaan koko maassa

Keskusta kiinnittää huomiota erityisesti koulutuksen nivelvaiheisiin sekä koulutuksen perustehtävään – sivistykseen.

Erilaiset oppijat huomioon

- Pienten lasten koulu on vakainaistettava. Siinä esiopetus ja peruskoulun kaksi ensimmäistä vuotta muodostavat lapselle opintien ensimmäisen kokonaisuuden. Eteenpäin siirrytään alimmilta luokilta joustavasti vasta, kun oppimisen taidot ja muut perustaidot ovat riittävät.
- Koulun on otettava entistä vahvemmin huomioon lasten ja nuorten erilaiset oppimisvalmiudet ja -tavat. Oppimisen tukea on vahvistettava.
- Oppimisympäristöihin ei ole yhtä ainoaa oikeaa ratkaisua. Perinteinen luokkaopetus, monimuotoiset oppimisympäristöt ja muut toimintakäytännöt voivat kulkea opetuksessa rinta rinnan.
- Hyvistä tavoitteistaan huolimatta inklusio eli kaikkien lasten opettaminen samassa ryhmässä on johtanut monin paikoin työrauhaongelmiin, heikompään oppimistuloksiin sekä oppilaiden ja opettajien kuormittumiseen. Keskustan mielestä inklusion toimeenpano on laitettava jäihin, jos sille ei ole riittäviä resursseja.
- Erityisesti poikien pärjäämiseen on löydettävä lisää ratkaisuja. Sukupuolten välisten erojen minimointi oppimistuloksissa ja arvosanoissa tulee asettaa koulutuspolitiikan keskeiseksi tavoitteeksi.
- Koulun tulee vahvistaa irtaantumista asenteista ja tottumuksista, jotka johtavat vahvasti sukupuolittuneisiin ammatinvalintoihin.
- Digilaitteiden käytön rinnalla on painostettava myös laadukkaisiin oppikirjoihin ja niiden käyttöön.

Kaikille kiva koulu

- Oikeutta maksuttomaan harrastamiseen koulupäivän yhteydessä pitää laajentaa edelleen esimerkiksi kuletusoppilaiden harrastusmahdollisuuksia parantamalla.
- Koulukiusaamisesta ja -väkivallasta on tehtävä loppu. Kiusaamisen ehkäisyn ohjelmien käyttö pitää varmistaa kaikissa oppilaitoksissa. Opetuksen sisällöissä pitää vahvistaa tunne- ja vuorovaikutustaitojen oppimista.
- Opettajille on annettava mahdollisuus perustehtävänsä hyvään hoitamiseen. Kouluihin tarvitaan nyt työrauhaa jatkuvien uudistusten sijaan.
- Sosiaaliseen mediaan liittyy paljon hyvää ja suunnattomia mahdollisuuksia, mutta myös riskejä lasten ja nuorten hyvinvoinnille. Yhteiskunnan, opettajien ja muiden ammattilaisten osaamista sosiaalisen median käytön vaikutuksista on lisättävä.

Oppimista lähellä ja etänä

- Oppimiseen pitää olla oikeus mahdollisimman lähellä kotia. Kenenkään koulumatkat eivät saa kestää kohtuuttoman kauan. Myös niiden turvallisuudesta pitää huolehtia.
- Kunnissa tulee tehdä koulutuksen saavutettavuussuunnitelmat ja kuntien välisen yhteistyön mahdollisuuksia pitää vahvistaa opetuksen järjestämisessä jo perustasolla.
- Opetuksessa tulee tarvittaessa saada lähiopetuksen rinnalle joustavuutta lisääviä etäoppimismahdollisuuksia. Osaetakoulumahdollisuutta voidaan hyödyntää etenkin tukiopetuksessa sekä vuoroasuville lapsille ja pitkien koulumatkojen oppilaille.

Kotiseutu – Turvaa ja elinvoimaa

Keskittämisen aika on ohi. Tarvitaan väljempi, hajautettu Suomi. Se tarkoittaa ihmisten mahdollisuutta elää, opiskella ja tehdä työtä siellä, missä he tuntevat itsensä onnelliseksi.

Keskusta uskoo kotiseutujen ja paikallisuuden voimaan. Suomen vahvuus ja menestys kumpuaa kaikista sen alueista, pienistä kylistä suuriin kaupunkeihin.

Viisaalla 2020-luvun aluepolitiikalla on varmistettava edellytykset jokaisen alueen elinvoimalle ja menestykselle niiden omien vahvuuksien pohjalta. Vastakkainasettelun sijaan tarvitaan koko Suomen voimien yhdistämistä.

Luottamusyhteiskunta – vahva perusta ihmisten ja alueiden turvallisuudelle

Turvallisen ja vakaan yhteiskunnan tunnusmerkki on se, että ihmiset luottavat toisiinsa ja viranomaisiin.

Luottamusyhteiskunnan perusta on pidettävä vahvana. Suomen on oltava maailman turvallisimman maa, jossa kaikki kokevat itsensä yhteiskunnan yhdenvertaisiksi jäseniksi. Oikeudenmukainen ja eheä Suomi on turvallinen Suomi.

Syrjinnälle, vihapuheelle, rasismille ja kiusaamiselle ei ole keskustalaisessa yhteiskunnassa sijaa. Tasa-arvoisessa yhteiskunnassa toteutuvat myös vähemmistöjen oikeudet.

Turvallisuuteen liittyvien palveluiden on toimittava koko maassa. Alueellista

tasa-arvoa on parannettava. Poliisin, ambulanssin ja paloauton on tultava paikalle nopeasti hädän hetkellä asuinpaikasta riippumatta.

Keskustan tavoitteet

Lähellä oleva poliisi

- Poliisien määrä tulee kasvattaa 7 850 poliisiin vuoteen 2025 mennessä.
- Haja-asutusalueille tulee palkata lähipoliiseja kokonaistyöajalla. Lähipoliisi vastaa tarvittaessa päivystystehtävistä, mutta voi tehdä alueella myös yhteisöllisiä tehtäviä kuten turvallisuuksikasvatusta kouluissa.
- Kaupungeissa pitää vahvistaa lähipoliisitoimintaa jengiytymisen ja radikalisoitumisen ehkäisemiseksi ja varhaiseksi puuttumiseksi myös muihin ongelmiin.

Rajavartiolaitoksen ja palokuntien resurssit on turvattava

- Rajavartiolaitoksen ja tullin resurssit on pidettävä sellaisella tasolla, että niiden ydintehtävät ja riittävä toimintavalmius pystytään hoitamaan haastavimmissakin tilanteissa.
- Palo- ja pelastustoimen sekä sopusopimuspalo- ja pelastustoimen toiminta pitää turvata kaikkialla maassa. Työttömien on voitava osallistua toimintaan ilman pelkoa etuuskien menettämisestä.

Osallisuudesta turvaa

- Päätöksenteon ja vaikuttamisen rakenteet pitää tuoda 2000-luvulle. Osallistuminen on tehtävä helpoksi.
- Vaikuttamisen mahdollisuuksia pitää tuoda lähemmäs ihmisiä ja avoimuutta lisätä jo asioiden valmisteluvaiheessa.
- Sosiaalinen media ja digitaaliset alustat on otettava entistä enemmän osallistumisen kanaviksi.
- Äänestyspaikkojen saavutettavuus pitää varmistaa kaikkialla Suomessa.
- Järjestöjen ja vapaaehtoistoiminnan toimintaedellytyksistä on huolehdittava.

Aluepolitiikan aika on aina

Seuraavalla hallituskaudella otettava uusi harppaus eteenpäin alueellisesti tasapainoisemman Suomen kehittämisessä. Maamme menestyy vain, jos sen kaikkien alueiden vahvuudet ja osaaminen hyödynnetään.

Aluepolitiikka on myös turvallisuuspolitiikkaa. Kauttaaltaan asuttu Suomi on iskunkestävä Suomi. Oma maa voi olla vain, jos pidämme huolta koko Suomesta.

Keskustan tavoitteet

- Hallitusohjelmassa on määritettävä aluepoliittiset mittarit kaikille hallinnonaloille, Niiden toteutuminen arvioidaan vuosittain valtion talousarvion yhteydessä. Sopimusneuvottelut valtion ja alueiden välillä otetaan uudeksi kehittämisvälineeksi.
- MAL-sopimukset on laitettava remonttiin. Niitä on kehitettävä laajemmiksi aluekehittämistä ohjaaviksi maakunnallisiksi sopimuksiksi. Ne

tehtäisiin yhdessä valtion ja maakunnittain alueen kuntien kanssa. MAL-sopimuksia voitaisiin hyödyntää nykyisten elementtien lisäksi esimerkiksi ilmastotoimista sopimiseen.

- Keskusta puolustaa myös kaupunkien sisäistä aluepolitiikkaa. Jokaisen kaupunginosan tasapainoinen kehitys ja tasa-arvoiset palvelut on turvattava.
- Vahvistamme Uudenmaan ja pääkaupunkiseudun kilpailukykyä kansainvälisessä metropolialueiden kilpailussa.
- Hyvinvointialueista on kuljettava kohti aitoa ja itsenäistä maakuntahallintoa. Maakunnille on annettava laajaa päättäväisyyttä niitä itseään koskevissa asioissa. Kuntien tehtäviä ei siirretä maakunnille, jos siitä ei ole maakunnassa kuntien yksimielisyyttä.
- Kuntien kestävä tulopohja on varmistettava. Kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmän uudistus tulee toteuttaa niin, että ne vastaavat kuntien uutta tehtäväkokonaisuutta. Kunnille ei tule lisätä uusia tehtäviä, ellei valtio korvaa täysin niiden aiheuttamia kustannuksia.

Erityistalousalueet vahvistamaan koko Suomea

Keskustan erottaa muista puolueista aito, kaikkien Suomen alueiden puolustaminen – myös vaalien välillä. Valjastamalla koko Suomen voimavarat käyttöön, voi maamme menestyä tulevaisuudessakin.

Keskusta haluaa luoda Suomeen erityistalousalueita. Niiden avulla voidaan entisestään vahvistaa alueiden vetovoimaa, investointeja ja työllisyyttä. Erityistalousalueita tarvitaan ennen kaikkea niillä alueilla, missä menee keskimääristä heikommin ja olosuhteet ovat vaikeimpia. Räätelöityjä toimia saatetaan tarvita

muuallakin esimerkiksi kasvun pullonkolojen avaamiseksi.

Keskustan tavoitteet

- Erityistalousalueilla mahdollistetaan tuntuja huojennuksia verotuksessa ja sosiaaliturvamaksuissa investointien, yrittäjyyden ja työllisyyden vauhdittamiseksi.
- Harvaan asutuille alueille otetaan käyttöön opintolainahyvitys.
- Erityistalousalueille annetaan enemmän päätösvaltaa koulutuksen ja tutkimuspanosten suuntaamisessa sekä osaavan työvoiman saatavuuden turvaamisessa.
- Luvituksen ja hallinnollisten veloitteiden joustoja lisätään investointien toteuttamiseksi.
- Laaditaan pohjoisen Suomen kasvun ohjelma pohjoisten investointien, matkailun ja vihreän siirtymän vauhdittamiseksi.

Tiet ja radat kuntoon!

Ihmisten ja tavaroiden sujuva ja kohtuuhintainen liikkuminen on varmistettava koko maassa. Tiet, raiteet, vesiväylät ja lentokentät on pidettävä kunnossa.

Suomalaisia ei saa asettaa liikennepoliitikassakaan toisiaan vastaan. Maassamme tarvitaan erilaisia liikkumisen muotoja ja tapoja. Joillekin julkinen liikenne on yksösvaihtoehto. Toisille se ei ole edes mahdollista. Suurelle osalle suomalaisia oma auto on välttämätön jokapäiväisen elämän sujumiseksi.

Myös toimivat ja nopeat nettiyhteydet kuuluvat kaikille. Ne ovat 2020-luvulla elinehto yritystoiminnalle, työn tekemiselle ja ihmisten arjen sujumiselle.

Painopiste nykyisten väylien kuntoon

- Kaiken asteisista tieverkoista yksityisteistä valtaväyliin on pidettävä huolta. Painopisteen pitää olla olemassa olevien väylien korjaamisessa.
- Myös rautateillä painopisteen pitää olla olemassa olevan rataverkon kunnostamisessa julkisia varoja kohdennettaessa. Keskusta on valmis kannattamaan uusia suuria miljardiluokan ratakankkeita vain, mikäli niiden kokonaisuus osoittautuvat selvästi kustannuksia suuremmiksi huomioiden myös muun muassa ilmastovaiikutukset.
- Muuttuneen turvallisuuspoliittisen tilanteen vuoksi ja huoltovarmuuden turvaamiseksi on selvitettävä rautatieyhteyksien rakentamista Norjan pohjoisiin satamiin Pohjois-Atlantille.
- Maakuntalentokentät on pidettävä käytössä ja kunnossa. Huoltovarmuudenkin näkökulmasta on tärkeää, että Suomella on myös jatkossa valtion vahvasti omistama kansallinen lento-yhtiö.

Kohtuutta liikkumisen hintaan

- Dieselautojen käyttövoimavero on poistettava, koska sille ei enää nykyhinnoin ole perusteita.
- Ammattiliikenteeseen on otettava käyttöön kevyemmin verotettu ammattidiesel.
- Pidemmällä tähtäimellä autoilun verotukseen tarvitaan sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisesti toteutettava kokonaisuudistus, jossa siirrytään kilometripohjaiseen verotukseen. Siinä autoilu on suhteellisesti edullisempaa siellä, missä teiden kunnossapito on heikompaa ja missä ei ole toimivaa joukkoliikennettä.
- Ruuhkamaksuja ei pidä ottaa käyttöön.
- Sähköautojen latausverkostoa ja kaasuautojen tankkauspaikkoja on rakennettava lisää koko maahan.
- Asiakslähtöiset ja kohtuuhintaiset joukko- ja julkisen liikenteen palvelut on turvattava koko maassa. Toimivia linja-autolinjoja maakuntakeskusten, seutukaupunkien, kuntakeskusten ja kirkonkylien välillä on oltava jatkossakin.
- Palautetaan henkilöjunaliikennettä raideyhteyksille, joissa se on perusteltua esimerkiksi työssäkäyntialueen laajentamiseksi.

Opetuksen laatua vahvistettava toisella asteella

- Ammatillisessa koulutuksessa on taattava opiskelijoille riittävän laadukasta opetusta, jotta ammatin harjoittamiseen vaadittava tieto- ja taitotaso saavutetaan.
- Myös toisen asteen oppilaitosten tulee sijaita opiskelijoille kohtuullisen matkan päässä kotoa.

Kaikki maakunnat tarvitsevat korkeakoulunsa

- Jokaisessa maakunnassa pitää olla tulevaisuudessakin vähintään yksi korkeakoulu.
- Yliopistokeskusten asemaa on yhä vahvistettava.
- Julkista tki-rahoitusta on kanavoitava nykyistä enemmän myös ammatti- ja korkeakouluille.
- Opiskelupaikkoja on lisättävä ja uusia koulutusvastuita myönnettävä korkeakouluihin kaikkialla Suomessa, erityisesti niillä aloilla, joilla on pulaa työvoimasta.
- Ensikertalaisikiintiöistä korkeakoulussa on luovuttava.
- Tutkintoon johtavan koulutuksen on oltava maksutonta jokaiselle suomalaiselle.

Oikeus toimiviin nettiyhteyksiin

- Koko maahan on rakennettava nopeat tietoliikenneyhteydet 2020-luvulla.
- Kuntien maksuosuuksia on alennettava valokuituhankkeissa.
- Tietoliikenneyhteyksien on toimittava pätkimättömästi myös liikuttaessa teillä ja rautateillä.

Koulutus alueiden elinvoiman lähteenä

Koulutus on ihmisen tärkein pääoma, varhaiskasvatuksesta aina korkeakouluihin ja elinikäiseen oppimiseen saakka. Keskusta korostaa tutkitun tiedon merkitystä päätöksenteossa ja yleensäkin yhteiskunnan kehittämisessä

Mahdollisuus laadukkaaseen ja tasa-arvoisesti saavutettavaan koulutukseen kuuluu kaikille kodin varallisuudesta tai postinumerosta riippumatta.

Opetuksen ja tutkimuksen lisäksi koulutuksella ja sen saavutettavuudella on tärkeä merkitys alueiden yritystoiminnalle, työllisyydelle ja elinvoimalle koko Suomessa. Toisen asteen oppilaitokset ja korkeakoulut ovat avainasemassa osaanvan työvoiman saatavuudessa alueille.

Koulutuksen ennakkointia lisättävä

- Toisen asteen oppilaitosten ja korkeakoulujen kumppanuutta ja yhteistyötä alueen kuntien ja elinkeinoelämän kanssa on lisättävä työvoiman pito- ja vetovoiman parantamiseksi.
- Etenkin ammatillista koulutusta on kehitettävä entistä enemmän työelämälähtöisesti vastaamaan alueiden työnantajien tarpeisiin.

Voimaa monipaikkaisuudesta ja enemmän mahdollisuuksia etätöihin

Ihmisillä voi olla useita koteja ja kotiseutuja. Moni suomalainen jakaa aikaansa ja elämänsä useamman paikkakunnan kesken.

Etätö tuo joustoa ja hallintaa elämään. Se myös lisää alueiden elinvoimaa. Mahdollisuus tehdä työtä paikkariippumattomasti auttaa myös yrityksiä ja muita työnantajia löytämään helpommin osajia, kun työn tekeminen ei edellytä toiselle paikkakunnalle muuttoa.

Monipaikkaisuus ja etätö ovat tulleet eri muodoissa jäädäkseen suomalaiseen yhteiskuntaan. Myös lainsäädännöllä on vastattava tässäkin asiassa ihmisten toiveisiin ja arjen todellisuuteen.

Keskustan tavoitteet

Monipaikkaisuuden edellytykset kuntoon

- Lakiin on saatava oikeus monikuntalaisuuteen. Se mahdollistaisi peruspalveluiden saannin kaikilla kotipaikkakunnilla ja verotusta jakamalla myös osallistumisen palveluiden rahoittamiseen
- Kuntien tulee tarjota kaikille vapaa-ajan asukkaille mahdollisuus muuttaa asuntonsa vakituiseksi, mikäli asunnot täyttävät vakituista asumista koskevat vaatimukset. Kuntien rakennusjärjestykset on uudistettava monipaikkaisuutta suosiviksi.
- Varhaiskasvatuksen ja koulujen tulee joustaa ja tukea perheiden monipaikkaisuutta. Tätä voitaisiin edistää mallilla, jossa vastuu ja rahoitus op-

pilaan opetuksesta jakautuu enintään kahden kunnan välillä vähintään kuukauden mittaisella jaksolla. Koulu- ja matkatuen on seurattava esimerkiksi kahdessa kodissa asuvaa eroperheen lasta.

Valtion ja kuntien oltava etätöihin edelläkävijöitä

- Valtion ja kuntien pitää näyttää mallia. Niiden on mahdollistettava kaikissa etätöihin soveltuvissa työtehtävissä valinnanvapaus. Työntekijällä on oltava oikeus valita, työskenteleekö hän etänä vai työpaikalta käsin.
- Valtion ja kuntien on tarjottava yhteiskäyttötiloja etätöihin. Ne voivat olla myös yritysten tai yhdistysten toteuttamia.

Terveet ja paremmin voivat suomalaiset

Suurin osa suomalaisista on tyytyväisiä elämäänsä. Kuitenkaan maailman onnellisimmassa maassa kaikki eivät voi hyvin. Suomalaisissa kodeissa on yhä periytyvää huono-osaisuutta. Terveys- ja hyvinvointierot ovat suuria.

Mielenterveyden ongelmat koskettavat suomalaisia jokaista ikäryhmää. Ne vievät liian monia ennen aikaisesta sivuun työelämästä ja uhkaavat muutenkin ihmisten elämänhallintaa.

Sosiaali- ja terveystalouden uusien järjestäjien, hyvinvointialueiden, onnistuminen on Keskustalle tärkeää. Pelkkä hyvinvointialueiden perustaminen ei kuitenkaan riitä. Nyt on aika toteuttaa sosiaali- ja terveystalouden sisällöllinen uudistus. Siinä keskeistä ovat toimivat, uudella tavalla toteutetut lähipalvelut. Painopistettävä on siirrettävä peruspalveluihin, varhaiseen tukeen ja apuun sekä sairauksien ja sosiaalisten ongelmien ehkäisyyn.

Keskustan tavoitteet

Paremmasta mielenterveydestä uusi kansallinen suurhanke

- Suomi onnistui aikanaan vähentämään verisuoni- ja sydänsairauksia. Nyt on aika löytää ratkaisut uuteen kansansairauteemme – mielenterveyden ongelmiin.
- Mielenterveyspalvelut pitää saada läheltä. Kuntoon on saatava niin ehkäisevät toimet, matalan kynnyksen palvelut kuin mielen sairauksien hoito.
- Mielen sairauksia voidaan ehkäistä myös kohtelemalla toisiamme hyvin ja parantamalla yhteiskuntamme ilmiä. Täydellisyys ja liiallisen tehokkuuden vaatimuksista pitää siirtyä suomalaisessa yhteiskunnassa kohti parempaa erilaisuuden ja epäonnistumistenkin hyväksymistä.

Lähipalveluja on vahvistettava

- Keskustan lähipalvelulupaus on voimassa. Jokaisessa kunnassa pitää olla vähintään yksi sosiaali- ja terveysasema, josta lähipalvelut saa sujuvasti ja nopeasti. Olennaista on asiakkaan palvelutarpeen ottaminen haltuun ensimmäisessä yhteydenotossa. Palvelupisteiden tarjoamat palvelut voivat olla erilaisia riippuen alueen ihmisten tarpeista.
- Palveluissa on siirryttävä suoritteiden mittaamisesta laadun ja vaikuttavuuden mittaamiseen. Otetaan käyttöön yhteiset kriteerit palveluiden laadun ja kustannusten vertailtavuuden parantamiseksi sekä asiakaspalautejärjestelmät palvelujen kehittämiseksi.
- Palvelujen tuottamisen tapoihin on saatava entistä enemmän liikkumavaraa ja uusia hyviä toimintamalleja. Tehokkaampi työnjako ja erilaiset tiimimallit ovat osa ratkaisua.

- Digitalisaatiota ja sähköisiä palveluita on lisättävä niissä asioissa ja niiden asiakkaiden kohdalla, joille ne sopivat.
- Kulttuurin ja liikunnan hyvinvointia tuottavat palvelut ja muut toimintamuodot on otettava nykyistä enemmän tukemaan perinteisiä sosiaali- ja terveystalv palveluja.
- Kaikille monisairaille tai muuten palveluja paljon tarvitseville henkilöille on laadittava yhdessä heidän kanssaan hoitosuunnitelma.
- Lähipalveluissa on panostettava hoidon jatkuvuuteen, etenkin palveluja eniten käyttävien osalta.
- Järjestöt ja yritykset tulee ottaa mukaan hyvinvoinnin edistämiseen hyvinvointialueilla ja kunnissa. On tunnistettava entistä paremmin järjestöjen merkitys etenkin kaikkein vaikeimmissa ongelmissa olevien kohdalla ja hyödynnettävä järjestöjen osaaminen ratkaisujen etsimisessä.

Sote-alan veto- ja pitovoimaa parannettava

- Työntekijöiden perehdytystä ja muuta tuen saantia on lisättävä.
- Työhyvinvointia parannetaan mahdollisuuksilla vaikuttaa omaan työhön ja kehittää osaamista.
- Moniammatillista työskentelyä on lisättävä ja työnjaon toimivuutta parannettava.
- Hyvä johtaminen ja toimivat tietojärjestelmät ovat jokaisen työntekijän oikeus.

Rohkeita uudistuksia sosiaaliturvaan

- Keskusta esittää veroehdotusta vastaavan sosiaaliturvaehdotuksen kehittämistä osana sosiaaliturvan laajempaa uudistamista. Ehdotus palvelisi etenkin niitä sosiaaliturvaan ja -palveluihin oikeutettuja, jotka eivät niitä osaa tai kykene itse hakemaan.
- Asumistuen uudistaminen on ratkaistava erillään muusta sosiaaliturvan uudistamisesta heti seuraavan vaalikauden alussa. Uudistuksen lähtökohdaksi on oltava, että tuet kohdistuvat niitä eniten tarvitseville. Asumisen tukemisen on edistettävä tasapainoista aluekehitystä eri alueiden sisällä ja välillä.

Kotimaa - vahva ja pärjäävä Suomi

Keskustalle isänmaallisuus on tervettä ylpeyttä maastamme, juuristamme, kielistämme ja kulttuureistamme. Se on itsenäisyytemme ja vapautemme puolustamista.

Isänmaallisuuteen kuuluu myös se, että kaikki kokevat olevansa suomalaisen yhteiskunnan arvokkaita ja hyvinvoivia jäseniä – yhtä maata ja kansaa ilman keinotekoisien rajojen vetämistä ihmisten välille.

Suomen on vahvistettava varautumistaan. Huoltovarmuuden ja omavaraisuuden tasoa on nostettava. Suomalaisen ja eurooppalaisen tuotannon on oltava entistä riippumattomampaa muusta maailmasta. Kotimaisuus on nostettava kunniaan.

Elinvoimainen maaseutu on Keskustalle itseisarvo, mutta myös elintärkeä lenkki kansallisessa varautumisessa. Suomalaisen alkutuotannon kannattavuudesta on huolehdittava. Siitä vastuu kuuluu koko elintarvikeketjulle, myös kuluttajille. Pelloilla ja metsillä keinottelu lyhytaikaisten voittojen tavoittelemiseksi on torjuttava. Puolustamme omaisuudensuojaa.

Kotimaista energiantuotantoa on lisättävä. Se tarkoittaa luopumista ulkomaisesta fossiilienergiasta. Ennen kaikkea se on kuitenkin kotimaisten uusiutuvien luonnonvarojen ensisijaisuutta ja kestävää käyttöä sekä kiertotaloutta.

Ruokaa omasta maasta

Suomalainen ruoka on maailman parasta. Oma ruuantuotanto on korvaamaton osa Suomen kansallista henkivakuutusta. Kotimaiset puhtaat elintarvikkeet ja vesi ovat huoltovarmuutemme tukijalka.

Suomalainen ruokaketju tuo työtä sadoille tuhansille ihmisille ja elinvoimaa alueille. Se ylläpitää arvokkaita suomalaisia perinteitä, ruokakulttuuria ja maatalousmaisemaa.

Maatalouden tulevaisuus edellyttää, että alkutuottaja saa tuotannon ja toimeentulonsa mahdollistavaa hintaa tuotteistaan. Viljelijä tarvitsee enemmän tuloja ja tukea; vähemmän hallintoa, sääntelyä ja valvontaa.

Keskustan tavoitteet

Kuluttajilla on oikeus tietää

- Ruuan alkuperämerkintöjä tulee yhä selkiyttää ja alkuperämerkintävaatimuksia laajentaa.

- Tarvitaan vähintään EU-tasoinen hyvinvointimerkintä eläinperäisiin elintarvikkeisiin.
- Elintarvikeketjun läpinäkyvyyden parantamiseksi elintarviketeollisuuden ja kauppojen pitää tarjota tietoa elintarvikkeiden hintarakenteesta.

Julkisen sektorin hankinnat kuntoon

- Julkisten ruokapalveluiden on aina ensisijaisesti tarjottava kotimaisista raaka-aineista valmistettua ruokaa.
- Uudella lainsäädännöllä on varmistettava, että julkisten ruokapalveluiden kilpailutuksissa ei voida hyväksyä elintarvikkeita, jotka eivät täytä suomalaisia tuotantovaatimuksia ja säännöksiä.

Halpuutuksen sijaan reilua meininkiä markkinoille

- Elintarvikemarkkinoiden toimivuus tulee taata ja kaupan määräävää

markkina-asemaa on pystyttävä purkamaan. Kilpailulainsäädäntö ja elintarvikemarkkinalaki tulee uudistaa.

- Nousseet tuotantokustannukset on voitava siirtää sopimuksiin myös kesken kauden kustannusindekseillä.
- Tuottajaorganisaatioiden perustamista pitää kannustaa ja tukea.
- Eläinten hyvinvointikorvaus- ja ympäristökorvausjärjestelmät tulee uudistaa. Niiden pitää olla selkeitä ja taloudellisesti kannustavia alkutuottajalle.
- Viljelijöitä tulee kannustaa ja tukea sopimustuotantoon, jotta tuotanto voi seurata paremmin kysyntää
- Ruokahävikkiä on vähennettävä. Turhaan tuotettu ruoka kuormittaa sekä ympäristöä että taloutta.
- On laadittava kansallinen ruokavienin strategia ja perustettava pysyvä vientiohjelma, jossa koko elintarvikeketju on edustettuna.

- Lannoiteomavaraisuutta tulee parantaa. On selvitettävä oman typpi-lannoitetuotannon kehittämistä. Se vahvistaisi huoltovarmuuttamme ja varmistaisi tuotannon kestävyyttä myös ympäristön ja ilmaston näkökulmasta.
- Kotimaisen järvikalan käyttöä on lisättävä. Sen jalostusastetta on nostettava ja tuotekehitystä tuettava alan tuottavuuden ja kannattavuuden parantamiseksi.
- Vesihuolto on säilytettävä suomalaisessa julkisessa omistuksessa.

Viljelijän jaksamisesta pidettävä huolta

- Välitä viljelijästä -hanke tulee säätää pysyväksi.
- Lomituspalvelujen resurssit pitää turvata ja lomitusta uudistaa tuottajien tarvetta paremmin vastaavaksi.

Metsäpolitiikka kuuluu Suomelle

Keskustan linja on kirkas: Metsäpolitiikka kuuluu Suomen kansalliseen toimivaltaan, ei EU:lle.

Metsistä on moneksi. Ne ovat suomalaisille leivän ja vaurauden lähde. Ne ovat hiilinieluja ja luonnon monimuotoisuuden takaajia. Metsät ovat täynnä luonnontaimia ja mahdollistavat monipuoliset eräharrastukset. Ne antavat ihmisille virkistysmahdollisuuksia ja henkistä voimaa. Suomalainen kestävä metsänhoito pystyy yhdistämään metsän erilaiset merkitykset ja käyttötarpeet.

Keskusta luottaa yli 600 000 suomalaisen metsänomistajaan. He ovat avainasemassa biotalouden vahvistamisessa ja ilmastonmuutoksen torjunnassa. He osaavat tehdä järkeviä metsänhoito- ja käyttöpäätöksiä ilman pakkoja, kieltoja ja EU:n ylenmääräistä sääntelyä. Keskusta ei hyväksy päätöksiä ja toimia, joilla metsien kestävää käyttöä rajoitetaan.

Suomen metsien kasvua, kestävää käyttöä ja samalla hiilensidontaa voidaan edelleen kasvattaa. Se edellyttää satsauksia tutkimukseen, tuotekehitykseen ja metsänhoitoon.

Omaisuuksensuojaa on kunnioitettava ja vahvistettava perustuslaillisena oikeutena niin metsien osalta kuin laajemminkin maankäytössä.

Keskustan tavoitteet

Omaisuuksensuojaa kuntoon

- Lunastuslain uudistus pitää viedä maaliin. Maanomistajien neuvotte-luasemaa pitää lunastustilanteissa parantaa ja korvaukset maksaa maan todellisen arvon mukaisesti.
- Kuntien maanhankinnan tulee perustua vapaaehtoiseen kaupankäyntiin. Keskusta ei hyväksy pakkolunastusten käyttämistä kuntien maapolitiikan ensisijaisena keinona.
- Maan- ja metsänomistajat on otettava rakennus-, suojelu- ja muihin hankkeisiin mukaan suunnitteluvaiheesta lähtien. Maanomistajat on osallistettava alueiden käytön suunnitteluun aina asianosaisina henkilöinä.

Vaihtoehtoja pakkosuojelulle

- Pakkosuojelun sijaan on vahvistettava metsien vapaaehtoisuuteen perustu-

vaa suojelua ja siihen liittyvien ohjelmien rahoitus on turvattava.

- Luonnonhoitoon ja ennallistamisiin kannustavia markkinamalleja on edistettävä, esimerkkinä virkistys- ja luontoarvokauppa. Ekologisesta kompensatiosta on kehitettävä positiivinen mahdollisuus metsien monimuotoisuuden turvaamiseksi.
- Tiedon saantia metsien hoidosta ja sen erilaisista menetelmistä tulee lisätä kaikille suomalaisille.
- Rästiin jääneitä ensiharvennuksia on vauhditettava.

Metsien kestävää käyttöä lisättävä

- Metsätalouden toimintaedellytykset on turvattava. Uusista puupohjaisista bioteollisuuden tuotteista on luotava Suomelle tulevaisuuden menestystuotteita.
- Toimivat puumarkkinat ovat paras tae sille, että puubiomassa ohjautuu arvokkaimpaan mahdolliseen käyttöön.
- Puupohjaisten tuotteiden kehittämistä ja tunnettuutta kuluttajien

keskuudessa pitää vahvistaa ja alan koulutusta lisätä. Puun käyttöä julkisessa rakentamisessa pitää kasvattaa. Puurakentamisen esteitä ja byrokrati-aa on karsittava.

- Ravinnee-päästöiltään ongelmallisten peltolohkojen muuttaminen biomassaa tuottaviksi energiapelloiksi on mahdollistettava.

Oma energia on vapautta ja vaurautta

Ilmasto- ja energiapolitiikalla on monikärkinen haaste. Samaan aikaan pitää torjua ilmastonmuutosta, parantaa energiaturvallisuutta sekä edistää yhteiskunnan kilpailukykyä ja kohtuuhintaisen energian saatavuutta. Tavoitteet ovat oikeat, mutta etenkin EU:ssa energiaturvallisuus ja huoltovarmuus eivät ole saaneet niille kuuluvaa painoarvoa.

Jos haluaa energiapolitiikassa sanoa jollekin EI, on sanottava jollekin toiselle KYLLÄ. Keskustan linja on ollut pitkäjänteinen ja selkeä: On päästävä irti fossiiliriippuvuudesta ja panostettava yhä enemmän kotimaiseen uusiutuvaan energiaan. Tällä linjalla pitää jatkaa. Suomen puhdas energiapaletti sisältää tulevaisuudessa myös lisää ydinvoimaa. Tavoitteena pitää olla nettotarkastelussa lämmössä ja sähkössä energiaomavarainen Suomi.

Energiapolitiikan vihreä siirtymä tarvitsee vauhtia, ei jarrua. Ulkomaisen fossiilienergian alasajo, puhdas kotimainen tuotanto sekä energian säästäminen ja kulutuksen joustot ovat parhaita takeita myös sille, että energian hinta pysyy kohtuullisena ja mahdollisimman vakaana.

Keskustan tavoitteet

Bioenergian tuotannon edellytykset turvattava

- Metsäbioenergialla voidaan nopeuttaa irtautumista fossiilienergiasta ja korvata Venäjältä tuotua puuta ja energiaa. EU:n sääntelyyn tarvitaan johdonmukaisuutta. EU:n on hyväksyttävä kaikissa uusissa ilmasto- ja energiaratkaisuissaan metsäpohjaisten ja muiden kestävien biojakeiden energiakäyttö.
- Bioenergian verotusta ei saa laajentaa.
- Biokaasun käytön lisäämiseksi tarvitaan investointeja ja kannusteita muun muassa tuotantoon teollisuudessa ja maatiloilla, kalustoihin ja jakeluverkkoon.

Monipuolista kotimaista energiaa

- Tuulivoimatuotanto pitää moninkertaistaa 2030-luvulle tultaessa ja myös aurinkoenergian tuotantoa voidaan kasvattaa huomattavasti. Itä-Suomessa tuulivoimarakentamisen ja aluevalvonnan yhteensovittamiseen on etsittävä ratkaisut, jotka eivät heikennä puolustusta.
- Säättövoimana tärkeän vesivoiman toimintaedellytykset on turvattava. Samalla on huolehdittava vaelluskaulojen luonnonkierron palauttamisesta rakennettuihin vesistöihin.
- Kotimaisen turpeen asema huoltovarmuuspolttoaineena on varmistettava.
- Hukkalämmön, maalämmön ja geotermisen lämmön käyttöä on lisättävä.
- Ydinenergian merkitys tärkeänä osana puhdasta energiaa on tunnustettava myös EU:ssa. Keskusta suhtautuu myönteisesti uuden ydinvoiman rakentamiseen Suomeen. Pienydinreak-

torien kehittämistä ja käyttöönottoa on tuettava.

Energiamarkkinoita uudistettava

- Siirtymä vihreämpään energiaan vaatii koko Suomessa mittavia investointeja energiatuotantoon, -tehokkuuteen -verkkoihin ja -varastoihin sekä innovatiivisiin energiapalveluihin. Alan osaajien koulutukseen tarvitaan lisää aloituspaikkoja eri puolille maata.
- Suomeen on luotava kunnianhimoinen vetystrategia investointien ja uusien työpaikkojen synnyn edistämiseksi. Vedyn hyödyntäminen kotimaan teollisuudessa ja jalostuksessa on ensisijainen tavoite vedyn käytölle.
- Energiasektorin luvitusprosessit pitää uudistaa. Luvituksella tulee siirtyä kohti yhden luukun mallia, prosessien digitalisointia pitää jatkaa ja luvituksen kestolle asettaa takaraja.
- EU:ssa pitää edistää määrätietoisesti toimia, joilla yhteisin EU-tason toimin tervehdytetään sähkömarkkinoita.
- Paikallisen energiantuotannon edellytyksiä on vahvistettava. Hajautettu energiantuotantomalli on huoltovarma malli.
- Sähköveroa tulee porrastaa. Vero olisi pienempi alueilla, joissa välimatkat käyttöpaikkoihin ovat pitkät ja siten toimitusvarmuuden parantamisen kustannukset korkeat.
- EU:n alueelle tuotavalle venäläiselle energialle voidaan ottaa käyttöön tuontitullit. Niistä saatavilla varoilla voitaisiin tukea vihreää siirtymää.
- Energian säästöä on tehostettava. Kotitalouksia on kannustettava asuntojen energiatehokkuuteen ja lämmitystapojen muutoksiin. Energia-avustusten tulee olla korotet-

tuja kylmimmillä alueilla. Kuluttajien neuvonnalle on varattava riittävät resurssit.

Luonto on osa isänmaata

Suomalainen luonto on kansakuntamme rahalla mittaamaton pääoma. Se on myös ihmisten hyvinvoinnin lähde. On isänmaallista jättää luonto hyvässä kunnossa tuleville sukupolville. Luontokatoon on suhtauduttava vakavasti ja etsittävä siihen kestäviä ratkaisuja. Keskustanvihreä ajattelu tunnistaa luonnon itseisarvon ja rajat, mutta myös sen kestävä käytön mahdollisuudet. Luonnon monimuotoisuus ja uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntäminen voidaan yhdistää.

Ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi on tehtävä enemmän. Hiilinieluista on pidettävä huolta, kulutustottumuksia muutettava ja uutta teknologiaa kehitettävä.

Ilmastonmuutos on uhka maapallollemme, mutta se mahdollistaa samalla uutta yrittäjyyttä, työtä ja vaurautta. Suomalaisen yritysten tuottamalla ratkaisulla voidaan saavuttaa huomattavasti suuremmat päästövähennykset maailmanlaajuisesti kuin kansallisilla toimilla.

Keskustan tavoitteet

Tekoja ilmaston hyväksi!

- Keskusta on sitoutunut tavoitteeseen hiilineutraalista Suomesta 2035.
- Ilmastonmuutoksen torjunta pitää tehdä sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisesti.
- Suomen on vahvistettava ilmasto-diplomatiaansa ja ajettava kansainvälisellä tasolla tehokkaita ratkaisuja, esimerkiksi hiilen hinnoittelua globaalisti. Se estäisi hiilivuotoa ja tasaisi kilpailuympäristöä.

- EU:n on jätettävä jäsenmailleen liikumatilaa, kuinka päästövähennykset toteutetaan.

Tuotantoa ja kulutusta luonnon ehdoin

- Kulutusta on kohtuullistettava ja irrotettava se kertakäyttökulttuurista.
- Kiertotaloutta on vahvistettava kaikilla talouden osa-alueilla.
- EU:ssa on edistettävä lainsäädäntöä, jolla yhä parannetaan kiertotaloutta, pidennetään laitteiden ja koneiden käyttöikää ja korjattavuutta sekä vähennetään tekstiilien pikakulutusta ja vahvistetaan niiden kestävyyttä.
- Antibioottien käyttöä on vähennettävä yhä lääkinnässä sekä kemikaalien käyttöä siivouksessa ja muissa toiminnoissa.

Suojelua kansallisin keinoin

- Suojelu- ja monimuotoisuustavoitteet on voitava toteuttaa kansallisin keinoin.
- Vapaaehtoiset suojeluohjelmat kuten METSO ja Helmi ovat osoittaneet toimivuutensa. Niiden rahoitus on turvattava.
- Vieraslajien torjumiseksi ja hävittämiseksi on uudistettava metsästyksen lupakäytäntöjä sekä vieraslajiongelman sääntelyä ja ohjeistusta.
- Suurpetojen kantojen elinvoimaisuudesta pitää huolehtia siten, etteivät ne aiheuta vaaraa ihmisille tai tuotanto- ja lemmikkieläimille eivätkä kohtuutonta haittaa porotaloudelle. Suomen on edistettävä Euroopan unionissa politiikkaa, jossa päätökset suurpetokantojen hoidosta kuuluisivat ensisijaisesti kansalliseen päätöksentekoon.

Suomen kielen ja suomalaisen kulttuurin puolesta

Oman kielen kautta Suomi nousi kansakuntien joukkoon. Keskusta haluaa vaalia suomen kieltä ja vahvistaa sen asemaa. Se ei ole taistelua muita kieliä vastaan, vaan tervettä omanarvontuntoa rikkaasta ja ilmaisuvoimaisesta kielestämme. Keskusta haluaa tunnustaa ja turvata yhtä lailla ruotsin aseman maamme toisena kansalliskielenä.

Tarvitsemme vahvan henkisen ilmapiirin ja riittävää tukea antavan toimintaympäristön, jotta suomenkielinen kulttuuri eri muodoissaan säilyy elinvoimaisena ja sitä toteutetaan tulevaisuudessakin monipuolisesti.

Kulttuuri ja liikuntapalvelut vahvistavat ihmisten hyvinvointia ja yhteiskunnan eheyttä. Ne on saatava kaikkien ulottuville. Julkisilla varoilla on tuettava erityisesti omaehtoisia, mahdollisimman monet väestöryhmät saavuttavia harrastusmahdollisuuksia.

Keskustan tavoitteet

Suomen kielen asemaa vahvistettava

- Suomi tarvitsee kielen esteettömyystalkoot. Selkeä kieli sekä vierasperäisten käsitteiden ja vaikeiden lauserakenteiden välttäminen pitää saada hallinnon ja muiden yhteiskunnan toimijoiden ehdottomaksi lähtökohdaksi.
- Kirja on tuotava takaisin muotiin. Lukutaitoa ja -harrastusta on vahvistettava kouluopetuksessa.
- Kattavista kirjastopalveluista on pidettävä kiinni. Ne tukevat lukuharrastusta, vahvistavat kansalliskieliämme ja lisäävät uuden oppimista.

- Suomen tai ruotsin opetusta ja oppimista maahanmuuttajien kotouttamisessa pitää yhä vahvistaa sekä kielikoulutukseen pääsyä nopeuttaa.

Kulttuuri ja liikunta kuuluvat kaikille

- Keskusta pitää perusteltuna, että Veikkauksen tuloutuksen muutosten jälkeenkin yhteiskunnan taloudellinen tuki kulttuurille, liikunnalle ja nuorisotyölle on jatkossa vahva.
- Keskusta on valmis tarkastelemaan rahapelitoiminnassa mobiilipelaamisen osalta lisenssimalliin siirtymistä. Näin ulkomaille tapahtuvalle pelämiselle voidaan asettaa pelisäännöt ja siitä kertyviä tuottoja jäisi myös Suomeen. Mahdollisessa järjestelmämuutoksessa erityistä huomiota pitää kiinnittää rahapelihaittojen ehkäisyyn sekä siihen, että rahapelaamisen markkinointi pysyy kohtuudessa.
- Kiertuetoiminnan lisäämisellä saadaan kulttuuria koko Suomeen. Siksi on vahvistettava kansallisteatterin, -baletin ja -opperan kiertuetoimintaa niin, että kaikilla suomalaisilla on mahdollisuus nauttia kansallisten toimijoiden tarjonnasta.
- Suomeen on luotava kansallinen luontoliikkumisohjelma. Se lisää luonnon virkistyskäyttöä, syventää kansalaisten luontosuhdetta ja edistää terveyttä.

Kotimaan osamme Eurooppa ja yhteinen maapallomme

Keskusta haluaa ajaa Suomen ja suomalaisten etua yhteistyössä muiden kansojen kanssa, rauhaa ja sopua rakentaen.

Ratkaisujen löytäminen maapallon suuriin ongelmiin edellyttää yhteisiä pelisääntöjä ja kaikkien maiden sitoutumista niihin. Keskusta haluaa vahvistaa EU:n ja YK:n kaltaisia yhteisöjä, jotka puolustavat ihmisoikeuksia, demokratiaa, oikeusvaltiota ja kestävän kehityksen periaatteita.

Parempaan pystyvä EU

Euroopan unioni on Suomelle luonteva läntinen arvoyhteisö. Keskustan tavoitteena on unioni, joka on turvallinen, vauras, kilpailukykyinen, kestävästi kehittyvä sekä sosiaalisesti vastuuntuntoinen. Unionin tärkein tehtävä, rauhan ja vakauden vahvistaminen, on korostunut Venäjän hyökkäyssodan alettua.

Suomen on varmistettava, että erityisolosuhteemme ja kansalliset etumme näkyvät EU:n päätöksissä. Samalla Suomi voi olla monessa asiassa EU:n edelläkävijä ja suunnannäyttäjä.

Suomi ja Eurooppa tarvitsevat parempaan pystyvän EU:n. Sen on parannettava päätöksentekokykyään, toimintakykyään ja yhtenäisyyttään.

Unionin ja jäsenmaiden on keskityttävä löytämään ratkaisut ennen kaikkea Euroopan yhteisiin ja maailmanlaajuisiin suuriin kysymyksiin. Niitä ovat esimerkiksi turvallisuuden vahvistaminen, ratkaisut energiakriisiin, ilmastomuutoksen hillintä, hallitsemattoman maahanmuuton ehkäiseminen, vastuullisen vapaakaupan

ja kestävän talouskasvun edistäminen, maa- ja metsätalouden kannattavuus ja aluekehityksen tasa-arvoistaminen.

Keskustan tavoitteet

EU:n palattava perusasioiden äärelle

- EU kaipaa perusteellisen remontin. On käytävä syvälinen pohdinta siitä, millainen on tulevaisuuden EU ja miten se parhaiten hyödyttää maanosamme Eurooppaa, Suomea ja muita jäsenvaltioita.
- Euroopan unionia on kehitettävä itsenäisten valtioiden välisenä liittona.
- EU:n on edistettävä avointa ja oikeudenmukaista kauppaa. Sen on luotava tasapuoliset toimintaedellytykset vientimarkkinoilla toimiville EU-alueen yrityksille. Keskusta tukee EU:n kahdensivuisen kauppasopimusverkoston laajentamista.
- Unioni ei saa olla direktiivi- ja asetustehtas, joka tuottaa ihmisten ja yritysten toimintaa vaikeuttavia yksityiskohtaisia säännöksiä. EU:n sääntelyn byrokratiaa on purettava. EU:n on oltava iso isoissa asioissa ja pieni pienissä asioissa.
- EU:n lainsäädännön toimeenpanossa on turvattava jäsenmaiden kansallinen liikkumatila.
- EU-politiikan on mahdollistettava omavaraisuuden kasvattaminen.

Ennakkovaikuttamista ja aloitteellisuutta vahvistettava

- Suomen on tehostettava EU-ennakkovaikuttamista maamme kannalta tärkeissä lainsäädäntöaloitteissa.
- Suomen on syvennettävä pohjoismaista yhteistyötä EU-politiikassa ja oltava suunnannäyttäjä EU:n arktisen politiikan vahvistamisessa.
- Suomen harva asutus ja pysyvät erityishaasteet on huomioitava. Suomen perusrahoituksen ja pohjoisten harvaan asuttujen alueiden erityistuen taso on turvattava.

Toisten piikkiin ei eletä

- EU:n talous- ja rahajärjestelmään tarvitaan uusi uskottava sääntöjärjestelmä, jolla rajoitetaan valtioiden velkaantumista ja julkisen talouden alijäämää.

- EU ei tarvitse uusia rahoitusvälineitä. Olemassa olevilla välineillä pärjätään.

- Jokaisen jäsenmaan pitää vastata itse veloistaan. Toisten maiden piikkiin ei saa elää. EU:n taloudellista yhteisvastuuta ei saa pysyvästi kasvattaa.

Globaali vastuumme

Itsenäinen Suomi ei saa koskaan käperätyä. Maamme pitää edistää vakautta ja hyvinvointia myös muualla maailmassa. Suomen tulee toimia entistä lujemmin rauhan, turvallisuuden, ihmisoikeuksien, oikeusvaltion ja kestävän kehityksen puolesta yli omien rajojensa.

Ilmastonmuutokseen, pakolaisuuteen, pandemioihin ja muihin globaaleihin ongelmiin voidaan löytää ratkaisuja vain aktiivisella kansainvälisellä yhteistyöllä

Rauhaa ja yhteistyötä

- Keskusta tukee ulko- ja turvallisuuspolitiikassa monenkeskistä sopimukseen perustuvaa yhteistyötä ja kansainvälistä oikeutta.
- Suomen on jatkettava aktiivisuuttaan kansainvälisessä yhteisössä joukkotuhousoseiden leviämisen ehkäisemiseksi sekä asevalvonta- ja aserajoitussopimusten kunnioittamiseksi.
- Globaali terveysturvallisuus on nostettava ulko- ja turvallisuuspolitiikan pysyväksi asialistalle sekä monenvälisessä että kahdenvälisessä yhteistyössä.
- Suomen taloudellisia ulkosuhteita on entisestään vahvistettava. Keskusta tukee Suomen pyrkimyksiä WTO-järjestelmän uudistamiseksi ja globaalitalouden sääntöpohjaisuuden vahvistamiseksi.

Perheet kehityspolitiikan ytimeen

- Keskusta painottaa kehityspolitiikassa erityisesti perheitä elämäkaariajattelun pohjalta.
- Erityistä huomiota pitää kiinnittää naisten, nuorten ja tyttöjen oikeuksien ja osallisuuden turvaamiseen. Kestävä rauha pohjautuu tasa-arvolle ja se rakennetaan ottamalla koko yhteiskunta mukaan.
- Kehittyvien maiden omaa talouden vahvistamiskykyä on tuettava. Ilmastonmuutokseen ja tulevien sukupolvien hyvään elämään on välttämätöntä vaikuttaa myös kehitysyhteistyössä.

Inhimillistä ja realistista maahanmuuttopolitiikkaa

- Keskustan maahanmuuttolinjassa yhdistyy inhimillisyys ja realismi. Suomen pitää auttaa maailman hädänalaisimpia ihmisiä myös hallitulla maahanmuutolla.
- Maahanmuuttopolitiikassa painopistettä on siirrettävä turvapaikan hausta kohti kiintiöpakolaisuutta.
- Turvapaikkahakemusten käsittelyai-koja on lyhennettävä merkittävästi. Turvapaikan saavien kotouttaminen on aloitettava viipymättä kielitaidon vahvistamisen, opiskelun ja työn kautta.
- Keskusta ei hyväksy minkäänlaista maahanmuuttojärjestelmän väärinkäyttöä. Jokaisen Suomeen tulijan on noudatettava maamme lakeja ja yhteiskunnan keskeisiä periaatteita esimerkiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Laittomasti maahan tulleiden ja rikoksiin syyllistyneiden ulkomaalaisten palauttamista on tehostettava.

Keskusta
Se kotimainen.